

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

Допускається до захисту:
в. о. завідувача кафедри міжнародних
економічних відносин, к. е. н.,
доцент
_____Марія ШКУРАТ
«____» _____ 2024 р.

Європейський вектор розвитку України: проблеми і перспективи

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»
Комплексна кваліфікаційна (магістерська) робота

**Частина 1. Європейський досвід у формуванні ринку альтернативної
енергетики України**

Виконавець: Ірина БІЛА
Науковий керівник: Юлія ІЩУК

**Частина 2. Стратегія формування міжнародної економічної безпеки
України в умовах євроінтеграції**

Виконавець: Віка ЛЮБАСЮК
Науковий керівник: Марія ВАРЛАМОВА

ЛЮБАСЮК ВІКА ЕДУАРДІВНА

Допускається до захисту:
в. о. завідувача кафедри міжнародних
економічних відносин, к. е. н.,
доцент

_____ Марія ШКУРАТ
«_____» _____ 2024 р.

**СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»
Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Марія ВАРЛАМОВА, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
к.е.н., доцент

підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Любасюк В. Е. Комплексна кваліфікаційна магістерська робота *Європейський вектор розвитку України: проблеми і перспективи*. Стратегія формування міжнародної економічної безпеки України в умовах євроінтеграції. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2024.

У роботі розглянуто теоретичні аспекти міжнародної економічної безпеки України в умовах євроінтеграційних процесів. Проведено аналіз показників, які впливають на міжнародну економічну безпеку України в умовах євроінтеграції. Визначено проблеми та перспективи міжнародної економічної безпеки України в умовах євроінтеграції.

Основним науковим результатом даного дослідження є економіко-математичне моделювання впливу низки економічних показників на рівень економічного безпеки України, розраховані прогнозні значення показників для прорахунку інтегрального показника економічної безпеки України на період 2022-2025 рр.; запропонована схема рішення міжнародної економічної безпеки України в умовах війни.

Ключові слова: економічна безпека, міжнародна економічна безпека, євроінтеграція, економіка.

75 с., 11 табл., 26 рис., бібліограф.: 50 найм.

Liubasiuk V. E. Comprehensive qualification master's thesis *European vector of development of Ukraine: problems and prospects*. Strategy for forming international economic security of Ukraine in the conditions of European integration. Specialty 292 International economic relations. Educational and professional program «International Economic Relations». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The paper considers theoretical aspects of international economic security of Ukraine in the conditions of European integration processes. An analysis of indicators that affect the international economic security of Ukraine in the conditions of European integration is carried out. Problems and prospects of international economic security of Ukraine in the conditions of European integration are identified.

The main scientific result of this study is economic and mathematical modeling of the influence of a number of economic indicators on the level of economic security of Ukraine, the forecast values of indicators for calculating the integral indicator of economic security of Ukraine for the period 2022-2025 are calculated; a scheme for solving the international economic security of Ukraine in the conditions of war is proposed.

Key words: economic security, international economic security, European integration, economy.

75 p., 11 tabl., 26 fig., bibliography: 50 items..

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	8
1.1 Підходи до визначення міжнародної економічної безпеки.....	8
1.2 Чинники, що впливають на міжнародну економічну безпеку.....	12
1.3 Методи та підходи до аналізу міжнародної економічної безпеки.....	14
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	19
2.1 Аналіз чинників, що впливають на міжнародну економічну безпеку України.....	19
2.2 Аналіз міжнародної економічної безпеки України	41
2.3 Аналіз впливу євроінтеграції на економічну безпеку України.....	45
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	53
3.1 Стратегічні напрями формування міжнародної економічної безпеки України.....	53
3.2 Моделювання економічної безпеки України в умовах євроінтеграції	59
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Питання міжнародної економічної безпеки набувають особливого значення для України в контексті її інтеграції до Європейського Союзу. Європейський інтеграційний шлях країни відкриває нові можливості для економічного розвитку, водночас усвідомлюючи численні виклики, пов'язані із забезпеченням економічної стабільності в умовах глобальних загроз.

Стратегії формування економічної безпеки, спрямовані на інтеграцію в європейський простір, мають враховувати як внутрішні трансформаційні процеси, так і динаміку міжнародного середовища. Зміцнення міжнародної економічної безпеки є важливим елементом національної безпеки, оскільки забезпечує стійкість країни до зовнішніх ризиків, таких як економічний тиск, нестабільність глобального ринку та геополітичні загрози. Оскільки Україна перебуває на етапі відновлення від наслідків військової агресії, їй необхідно адаптувати свої економічні механізми до вимог Європейського співтовариства, зокрема шляхом гармонізації законодавства, зміцнення інституційної спроможності та інтеграції до європейського ринку.

Окремим питанням економічної безпеки та європейської інтеграції присвячені праці багатьох вчених серед яких відмітимо наступних: Орехова Т. [5], Шкурат М. [17], Варламова М. [17], Савченко М. [18], Пізюк О. [18], Качинський А. [19], Жила Г. [42], Жаліло Я. [1], Гілпін. Р. [9], Гіршман А. [8], Тайсон Л. [11], Піндер Дж. [10] тощо. Незважаючи на значний внесок авторів загострення проблеми економічної безпеки з урахуванням війни в Україні підкреслює необхідність більш глибокого вивчення питання.

Метою дослідження є формування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо розвитку України в умовах євроінтеграції.

Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання**:

- розглянути підходи до визначення міжнародної економічної безпеки;

- проаналізувати чинники, що впливають на міжнародну економічну безпеку;
- охарактеризувати методи та підходи аналізу міжнародної економічної безпеки;
- визначити чинники, що впливають на економічну безпеку України;
- проаналізувати міжнародну економічну безпеку України;
- проаналізувати вплив євроінтеграції на міжнародну економічну безпеку України;
- запропонувати стратегічні напрями формування міжнародної економічної безпеки України;
- здійснити моделювання економічної безпеки України в умовах євроінтеграції.

Об'єктом дослідження є вплив розвитку євроінтеграційних процесів на економіку України.

Предметом дослідження є теоретичні, науково-методичні та практичні аспекти формування економічної безпеки України в умовах євроінтеграції.

Теоретико-методологічною базою є наукові досягнення українських та зарубіжних вчених із проблем формування міжнародної економічної безпеки України та процесів євроінтеграції.

Інформаційною базою є статистичні данні Державної служби статистики України, Міністерства економіки, Міністерства фінансів, національні нормативно-правові акти, аналітичні матеріали Національного банку України, аналітичні дані Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

У дослідженні було використано такі **методи** дослідження, як: статистичні, аналітичні, наукової абстракції та методи кореляційно-регресійного аналізу.

Практичне значення мають результати кореляційно-регресійного аналізу факторів впливу на інтегральний показник економічної безпеки

України, розроблені рекомендації щодо формування міжнародної економічної безпеки України в умовах війни.

Положення, що виносяться на захист:

1. Результати аналізу економічної безпеки України.
2. Результати економіко-математичного моделювання економічної безпеки України.

Апробація результатів дослідження. За результатами кваліфікаційної (магістерської) роботи опубліковано тези та наукову статтю у фаховому виданні України:

1) Любасюк В. Е. Вплив Євроінтеграції на економічну безпеку України. Сучасний стан економіки, фінансів, обліку і права та їх основні проблеми: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції. С.14-15. (Полтава, 30 жовтня 2024). Полтава: ЦФЕНД, 2024.

2) Варламова М. Л., Любасюк В. Е. Економічна безпека України: виклики та перспективи. *Мультидисциплінарний Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки» 2024 №11/166.

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел із 50 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1 Підходи до визначення міжнародної економічної безпеки

Економічна безпека – економічний стан, за якого економіка може підтримувати високий рівень економічного зростання, країна контролює надходження та використання національних ресурсів і захищає економічні інтереси країни на внутрішньому та міжнародному рівнях. Вона є невід’ємною частиною національної безпеки і є основою та матеріальною основою національної безпеки. Об’єктом економічної безпеки є вся економічна система та її складові елементи: виробничі та невиробничі фонди, нерухоме майно, природні багатства, фінансові та людські ресурси, господарські структури, сім’ї, окремі особи.

Економічна безпека – комплексна система економічних, правових, організаційних, політичних і правоохоронних заходів, які спрямовані на захист економічної системи від існуючих і можливих майбутніх загроз, негативних впливів внутрішнього і зовнішнього середовища, стану економіки та її різноманітних секторах (фізична, фінансова, банківська, інвестиційна, податкова системи), забезпечення належного економічного та оборонного потенціалу, забезпечення захисту національних інтересів та здатності забезпечити мінімальний обсяг виробництва продуктів і товарів для свого незалежного виживання, розвитку і економічного добробуту; на внутрішньому та міжнародному рівнях захищати економічні інтереси країни [1].

Економічна безпека – це комплексна багатофакторна категорія, яка представляє здатність національної економіки розширювати відтворення задоволення для потреб населення і країни; на певному рівні протистояти нестійкій дії факторів, що загрожують сталому та збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в глобальній економічній системі [2].

Економічна безпека є важливим критерієм оцінки якісних параметрів і стратегічної ефективності національної економіки в економічній зоні [3], при якій національна економіка зберігає стабільність, протистоїть внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечує високу конкурентоспроможність і стійке збалансоване зростання в глобальному економічному середовищі.

Економічна або фінансова безпека - це умова наявності стабільного доходу або інших ресурсів для підтримки рівня життя в сьогоденні і найближчому майбутньому. Вона включає:

- Можливість довгострокової платоспроможності;
- Передбачуваність майбутніх грошових потоків інших економічних суб'єктів, таких як фізична особа чи країна;
- Гарантія працевлаштування або гарантованість зайнятості [4].

У сучасній науковій літературі існують різні тлумачення поняття «економічна безпека». Одне з них пояснює економічну безпеку як складну багатофакторну категорію, яка висвітлює здатність національної економіки розширювати відтворення для задоволення потреб населення і країни на певному рівні, протистояти дестабілізуючій дії факторів що загрожують сталому та збалансованому розвитку країни; забезпечують конкурентоспроможність національної економіки у світовій економічній системі [5].

У загальному вигляді економічна безпека трактується як кількісні та якісні характеристики властивостей системи, які відображають здатність виживати та процвітати в умовах зовнішніх або внутрішніх економічних загроз. Науковці стверджують, що економічна безпека – це здатність економіки ефективно задовольняти суспільні потреби на всіх рівнях (національному та міжнародному). Також, Р. Дацків визначає її як стан економічного розвитку, за якого суб'єкти господарювання (індивіди, країни, організації тощо) гармонійно розвиваються, ефективно використовують можливості та усувають загрози з боку оточуючого середовища [6].

Міжнародна економічна безпека – це стан захищеності національних економічних інтересів країни від внутрішніх та зовнішніх загроз. Її головними завданнями є:

- Забезпечення стійкого економічного зростання;
- Підвищення конкурентоспроможності економіки;
- Захист національних ринків від недобросовісної конкуренції;
- Зниження економічної залежності від інших країн [7].

Безпека міжнародної економіки важлива, оскільки сильна економіка важлива для загального добробуту країни. Це може вплинути на такі фактори, як національна безпека, соціальна стабільність та охорона здоров'я.

Концепція економічної безпеки зародилася в теорії політичної економії і міжнародних відносин. Гіршман (1945) у своєму оригінальному дослідженні взаємозв'язку між зовнішньою торгівлею та державною владою зазначив, що економічна безпека означає створення надійної економічної системи, здатної протистояти зовнішньому тиску та адаптуватися до змін шляхом диверсифікації та гнучкості[8].

Концепція економічної безпеки набула подальшого розвитку у відповідь на такі події, як нафтові шоки 1970-х р. і розпад Радянського Союзу в 1991 р.. Нафтові шоки підкреслили ризики економічної залежності, а утвердження економічної безпеки означало захист економічних інтересів країни від зовнішніх впливів, загроз і забезпечення стабільності в її межах. Наближаючись до розпаду Радянського Союзу, економічна безпека перетворилася на багатогранну ідею, що охоплює захист соціальної і економічної тканини нації, регулювання соціальної єдності та розвиток стабільного міжнародного економічного середовища (Sperling and Kirchner, 1998). По суті, з 1980-х років економічні та фінансові інструменти стали основою дипломатичних інструментів, а економічна взаємозалежність набула значення у формуванні міркувань безпеки [9].

В історичному контексті 1980-х та 1990-х років, коли багато країн були визнані компаніями, які беруть участь у глобальній конкуренції за частку

ринку, виникли занепокоєння щодо низької конкурентоспроможності таких технологій, як електроніка, порівняно зі США та Японією. Ці побоювання викликали дискусію про економічну безпеку, яка надзвичайно схожа на ту, що триває сьогодні.[10]

У результаті з початку 2000-х років і донині найбільш звичайний підхід до досягнення економічної безпеки зосереджувався на диверсифікації поставок, щоб уникнути надмірної залежності від зовнішніх постачальників технологій, сировини, продуктів харчування та енергії. На практиці занепокоєння щодо «безпеки постачання» стосуються, по-перше, потенційних перебоїв в імпорتنих поставках, спричинених такими факторами, як війна чи іноземні санкції, або аварії, які суттєво впливають на національну економіку чи окремі галузі; по-друге, несприятливі умови торгівлі через монополії чи картелі постачальників.

Важливо зазначити, що надмірний акцент на безпеці може змусити політиків зосередитися на геополітичному аспекті економічної безпеки, що потенційно призведе до небажаних наслідків. Зосередження зусиль на протидії зниженню конкурентоспроможності шляхом активно стратегічних галузей промисловості (Тайсон, 1992) може призвести до марнотратних витрат, спрямованих виключно на підвищення конкурентоспроможності за рахунок вирішення основних структурних проблем (Кругман, 1994), які залишатимуть економіку вразливою до потрясінь. Фактично загрози економічній безпеці виникають не лише через антагоністичні дії інших країн, але й через зовнішні та внутрішні шоки [11].

Тому для кожної країни дуже важливо розробити систему економічної безпеки, керуючись власними цілями та інтересами, щоб максимально використати переваги відкритості традиційної європейської економіки, яку необхідно зберегти, мінімізуючи ризики, пов'язані з надмірною залежністю та вразливістю.

1.2 Чинники, що впливають на міжнародну економічну безпеку

Економічна безпека країни може використовуватися як стан захисту національних інтересів, а також як інструмент впливу на економічні процеси для забезпечення довгострокового благополуччя.

Процес глобалізації в політиці в першу чергу характеризується послабленням ролі держави перед регіональними та глобальними утвореннями, такими як міжнародні організації та транснаціональні корпорації. Найбільш важливими сучасними глобальними факторами ризику є:

- Конкуренція ідеологій та економічних стратегій кожної країни;
- Посилення конкуренції на ринку збуту;
- Посилення ресурсної боротьби;
- Поглиблення розриву між багатшими і біднішими країнами;
- Зростання збройних конфліктів у світі (зокрема, війна в Україні);
- Посилення глобального впливу транснаціональних компаній, загострення конфліктів інтересів між глобальними компаніями і державами;
- Неконтрольоване переміщення осіб (міграція);
- Посилення впливу екологічних загроз на економічну безпеку;
- Передача зростаючих повноважень міжнародним організаціям (ООН, НАТО, МВФ, МБРР).

Вище перераховані загрози є результатом таких явищ, як нерівномірний розвиток країн світу і нав'язування відповідних рішень «великими державами». У процесі глобалізації поглиблюється взаємозалежність у світовому співтоваристві, змінюється спрямованість міжнародних відносин та національних інтересів. Нові фактори суспільного розвитку в умовах глобалізації породжують нові виклики національній безпеці [12].

Окрім цього, фактори, які впливають на міжнародну економічну безпеку держави, можна поділити на 2 групи:

Внутрішні фактори:

- Стан економіки: рівень ВВП, темпи зростання, структура економіки, рівень диверсифікації, інфляція, державний борг, конкурентоспроможність тощо;
- Інвестиційний клімат: сприятливість ведення бізнесу, захист прав власності, рівень бюрократії, доступ до фінансування тощо;
- Розвиток людського капіталу: рівень освіти та кваліфікації робочої сили, стан науково-дослідницької діяльності тощо;
- Енергетична безпека: диверсифікація джерел енергії, залежність від імпорту енергоносіїв тощо;
- Макроекономічна політика: фіскальна та монетарна політика уряду;
- Політична стабільність: рівень політичної стабільності, верховенство права, рівень корупції тощо.

Зовнішні фактори:

- Глобалізація: ступінь інтеграції країни в світову економіку, участь у міжнародних торговельних угодах тощо;
- Світова економічна кон'юнктура: ціни на світових ринках, валютні курси, темпи зростання світової економіки тощо;
- Геополітична ситуація: відносини з сусідніми країнами, участь у міжнародних конфліктах тощо;
- Діяльність міжнародних організацій: Світовий банк, МВФ, СОТ тощо;
- Технологічний прогрес: швидкість впровадження нових технологій, доступ до нових технологій тощо;
- Зміна клімату: вплив зміни клімату на економіку країни.

Вплив цих факторів на міжнародну економічну безпеку країни може бути як позитивним, так і негативним. Наприклад, сильна економіка, сприятливий інвестиційний клімат та розвинений людський капітал роблять державу більш стійкою до зовнішніх загроз. З іншого боку, залежність від імпорту енергоносіїв, політична нестабільність та несприятливі світові

економічні умови можуть істотно погіршити міжнародну економічну безпеку країни.

1.3 Методи та підходи до аналізу міжнародної економічної безпеки

Існує кілька методів оцінки економічної безпеки держави. Ці методи зазвичай передбачають аналіз набору показників, які відображають різні аспекти економічного стану країни (рис. 1.1)

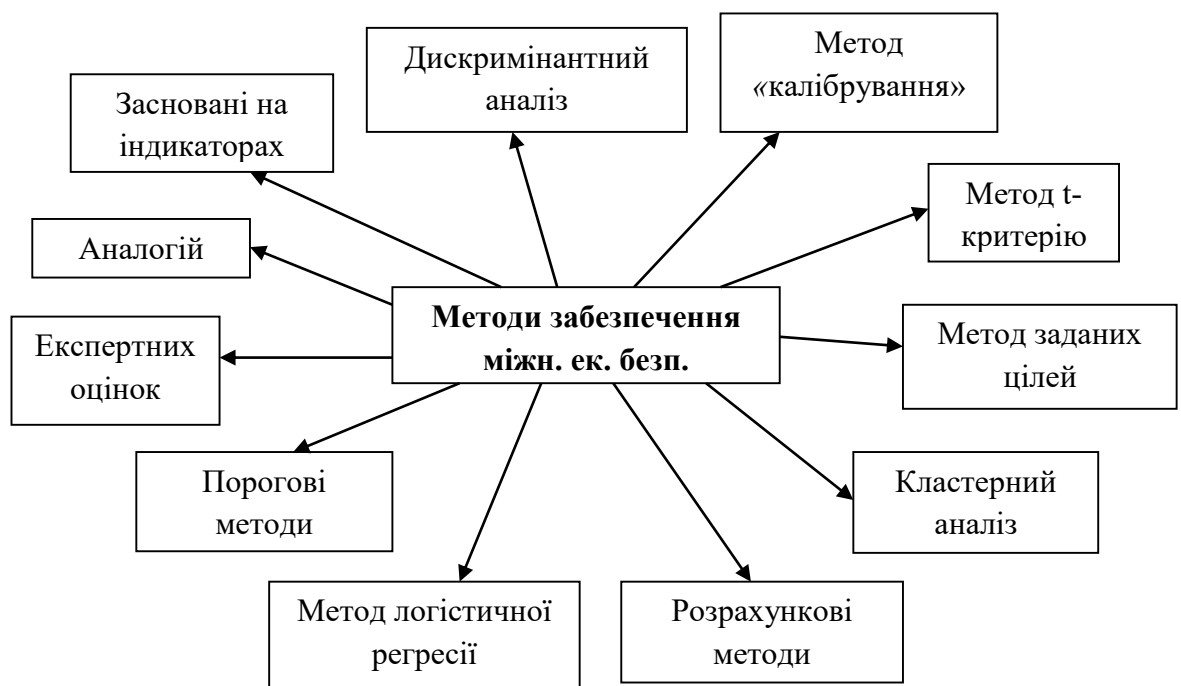

Рисунок 1.1 – Методи аналізу міжнародної економічної безпеки
Джерело: складено автором на основі [16, 17, 18]

Перераховані загрози є результатом таких явищ, як нерівномірний розвиток країн світу і нав'язування відповідних рішень «великими державами». З прогресом глобалізації взаємозалежність міжнародного співтовариства поглиблюється, а напрямок міжнародних відносин і національних інтересів змінюється. Нові елементи суспільного розвитку в умовах глобалізації створюють нові виклики національній безпеці [13].

Вчені з Національного інституту стратегічних досліджень [14] вдосконалили технологію вивчення економічної безпеки, дослідивши визначення та показники видів безпеки, таких як макроекономічна, інвестиційна, фінансова, зовнішня торгівля, суспільство, продовольство, демографія та енергетика. Харазішвілі Ю. М., Сухоруков А. І. та Крушельницька Т.П. запропонували використовувати мультиплікативну форму інтегрального індексу, де вагові коефіцієнти розраховуються методом головних компонент. Були сформовані методичні рекомендації, в яких оцінка рівня економічної безпеки ґрунтується на розрахунку системи інтегральних показників. *Методи, засновані на індикаторах*: даний підхід передбачає вибір набору економічних індикаторів та присвоєння їм ваги на основі їхньої важливості. Індикатори можуть охоплювати такі сфери:

- Економічне зростання: темпи зростання валового внутрішнього продукту (ВВП);
- Фінансова стабільність: рівень інфляції, співвідношення боргу до ВВП;
- Зовнішня стабільність: торговельний баланс, стабільність валютного курсу;
- Конкуентоспроможність: відкритість торгівлі, прямі іноземні інвестиції [15].

Метод аналогії: є важливим евристичним методом для вирішення задачі пошуку граничних значень [16]. Цей метод дозволяє встановити відповідність, схожість між двома розглянутими індикаторними системами в декількох відносинах

Пороговий метод: встановлюється цільове значення або поріг для кожного показника. Якщо дані відповідають цим пороговим значенням або перевищують їх, країна вважається економічно благополучною.

Методи експертної оцінки: цей підхід передбачає використання суджень економістів та інших експертів для оцінки економічної безпеки

країни. Експерти формують судження з урахуванням різних економічних даних і якісних факторів.

Зведений індекс. Деякі організації створюють складові показники економічної безпеки, які об'єднують кілька показників в єдину оцінку.

Метод «калібрування». «Калібровані» оцінки ймовірності почали активно вивчатися в психології прийняття рішень у 1970-х та 1980-х роках. Можна використовувати невеликі тести для кількісної оцінки невизначеності. Для цього потрібно відповісти на 10 запитань (наприклад) із 90% впевненістю та відповісти на 10 бінарних запитань, які дають «правильні» чи «неправильні» відповіді. Це питання з різних галузей знань, і навряд чи на них буде легко відповісти.

Метод розрахунку: Розрахунок базується на фізичних критеріях (наприклад, фізіологічних критеріях споживання), оцінених за критеріями цінності.

Метод заданих цілей: пороговий рівень визначається на основі економічної політики, яка реалізується для досягнення зазначених цілей.

Кластерний аналіз: математична процедура багатовимірної аналізу, що дозволяє групувати об'єкти, що належать до одного класу, у класи (кластери) таким чином, щоб вони були більш однорідними та подібними порівняно з об'єктами, що належать до інших класів, на основі набору показників, що характеризують стан об'єктів. На основі чисельно виражених параметрів об'єкта обчислюється відстань між ними, яка зазвичай виражається в евклідових метриках [17].

Кластерний аналіз використовується для виявлення системних небезпек, коли порушення об'єкта істотно змінює залежність вихідних змінних від вхідних впливів або діапазон значень змінних [18]. Виявлення та діагностика порушень кластерного аналізу базується на ідентифікації конкретного зображення кластера.

Теорія нечітких множин: цей підхід може бути застосований для класифікації станів складних систем безпеки та визначення меж їх зображень.

Метод t-критерію: середнє значення та довірчі інтервали для вибірки обчислюються за допомогою t-критерію (лише для оцінки меж показників безпеки, які формують невелику вибірку).

Метод логістичної регресії: дозволяє працювати з бінарними вихідними змінними і надає можливість використовувати цей метод для вирішення завдання оцінки меж показників безпеки. Бінарна класифікація вимагає, щоб кожне спостереження або об'єкт були віднесені до одного з 2 класів (наприклад, А - стабільний стан, В - нестабільний стан). Потім з кожним результатом пов'язується подія. Об'єкт належить до класу А, а об'єкт - до класу В. Результатом буде оцінка ймовірності відповідного результату.

Вейвлет-аналіз: може бути успішним при вирішенні різних завдань обробки сигналів і часових рядів, а також при виявленні їх нерівномірностей і порогових значень. [19].

Дискримінантний аналіз: тип багатовимірного аналізу, призначений для вирішення проблем розпізнавання образів, базується на дискримінантних функціях, які визначають змінні, що розділяють певний набір даних.

Засоби державного управління економічною безпекою - це засоби управління, за допомогою яких забезпечується економічна безпека.

Існує 2 підгрупи інструментів управління суспільною економічною безпекою: універсальні і локальні. Під універсальними інструментами управління економічною безпекою розуміються існуючі норми і правила управлінської діяльності, закріплені в правових актах і приймають форму законів, статутів, інструкцій, обмежень і т.д..

Під локальними засобами державного управління економічною безпекою розуміються засоби приватного характеру, які підтримують реалізацію більш важливих управлінських рішень і можуть приймати форму постанов, наказів, розпоряджень, угод, контрактів, нарад і т. д. [20].

Висновки до розділу 1

Міжнародна економічна безпека є важливим компонентом національної безпеки будь-якої країни. Забезпечення МЕБ вимагає комплексного підходу, що враховує всі фактори впливу на економічну безпеку. Диверсифікація економіки, розвиток власного виробництва, захист внутрішнього ринку, співпраця з іншими країнами, участь у міжнародних економічних інститутах - це лише деякі з методів, які можна використовувати для забезпечення МЕБ.

На формування міжнародної економічної безпеки впливає ряд постійно мінливих факторів. До факторів, що впливають на міжнародну економічну безпеку, відносяться конкуренція між національними ідеологіями і економічними стратегіями, посилення конкуренції на ринках збуту, загострення боротьби за ресурси, збільшення розриву між багатшими і біднішими країнами, також розширення збройних конфліктів по всьому світу.

Забезпечення міжнародної економічної безпеки вимагає комплексної стратегії, заснованої на чітко визначених принципах і враховує всі наявні фактори.

Економічна безпека держави є невід'ємним елементом національної безпеки, який захищає національні інтереси від внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує стабільність рівня життя громадян і забезпечує наявність ресурсів для підвищення обороноздатності країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз чинників, що впливають на міжнародну економічну безпеку України

Для того щоб охарактеризувати економічну безпеку України, необхідно проаналізувати основні показники економічного розвитку країни.

З 2012 по 2019 рік номінальний ВВП, розрахований у національній валюті, мав стійку тенденцію до зростання (рис. 2.1). Пандемія COVID-19 суттєво змінила світовий порядок і спричинила масштабну економічну кризу, яка безпосередньо торкнулася України. Уповільнення темпів зростання світової економіки під впливом обмежень, пов'язаних з коронавірусом, значно ускладнило зовнішні умови економічного розвитку через зниження попиту на багатьох зарубіжних ринках і погіршення умов зовнішнього фінансування (феномен глобальної кризи потребував зовнішньої підтримки). У 2022 році ВВП України впав. У 2023 році відбулося очікуване значне зростання, оскільки в перші місяці повномасштабного військового вторгнення в 2022 році спостерігалася мінімальна економічна активність, яка на той момент впала майже на 40%.

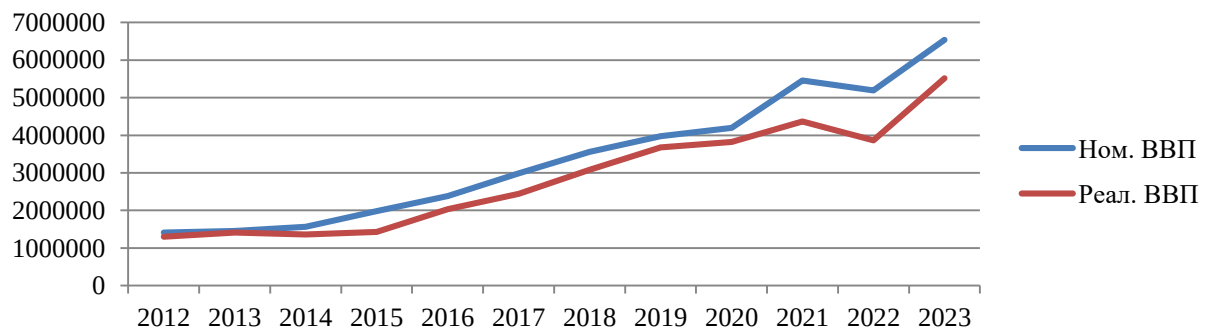

Рисунок 2.1 – Валовий внутрішній продукт України 2012-2023 (млн грн.)

Джерело: складено автором на основі [41]

З 2013 по 2022 рр. спостерігається стабільне зростання ВВП. Але з початку повномасштабного вторгнення у 2022 році показник зменшився (рис. 2.2).

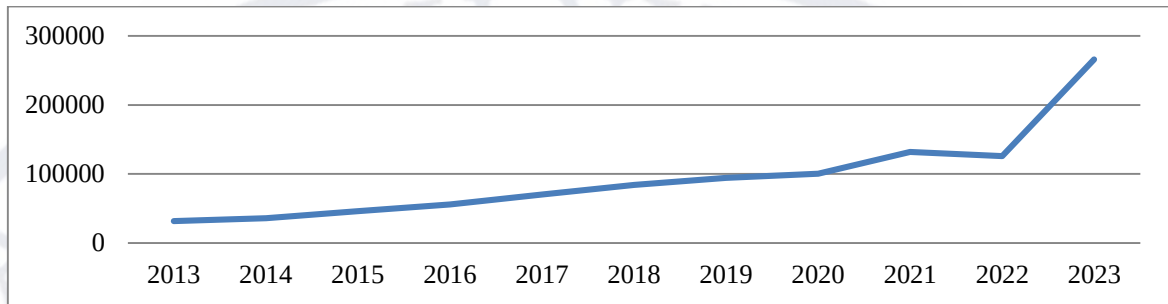

Рисунок 2.2 – ВВП на душу населення 2013-2023 (млн грн)

Джерело: складено автором на основі [41]

Міжнародна економічна безпека України є складною та стикається з викликами, пов'язаними з кількома факторами.

Залежність від експорту. Економіка України залежить від експорту сільськогосподарської продукції, металів і мінералів. Коливання цін і торгові бар'єри можуть мати значний вплив на доходи.

У період з 2014 по 2023 рік український експорт збільшився (рисунок 2.3). У 2024 році за 1-2 місяці експорт товарів досяг 681150 млн дол. США. Порівняно з долларом США, або за 1-2 місяці 2023 року – 105,0%, імпорту – 10038,2 млн дол., або 98,6%. Негативне сальдо – 3226,7 млн дол. (за січень–лютий 2023р. також негативне – 3689,0 млн дол. США).

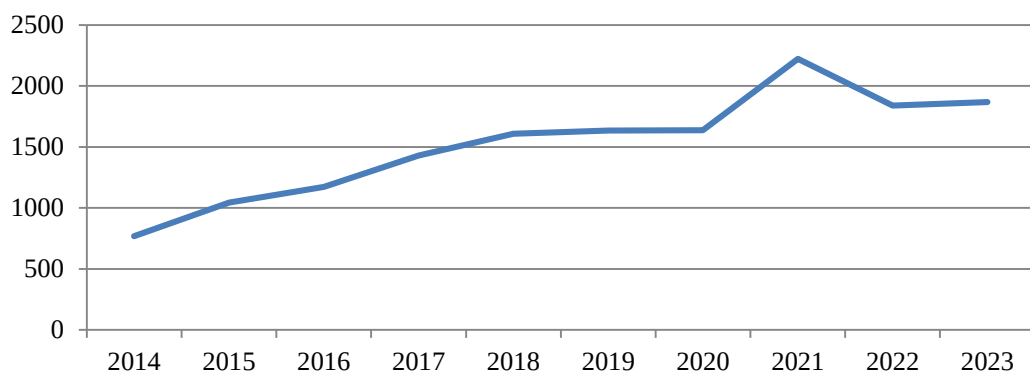

Рисунок 2.3 – Динаміка експорту товарів за 2014-2023 рр., млн грн.

Джерело: складено автором на основі [21]

Концентрація торговельних партнерів. значна частка торгівлі України припадає на Європейський союз. Надмірна залежність від одного регіону небезпечна в разі погіршення економічної ситуації [22].

Зовнішній борг. Україна має значний зовнішній борг, який вимагає регулярних виплат. Це може обмежити інвестиції в інші галузі та їх здатність реагувати на економічні кризи.

Таблиця 2.1 – Зовнішній державний та гарантований державою борг України з 2012 по 2024 рр. (млн дол. США)

	Сукупний борг		Державний борг		Гарантований борг	
		%		%		%
31.12.2011	37 474,5		24 507,1		12 967,5	
31.12.2012	38 658,8	+3,16	26 137,7	+6,65	12 521,1	-3,44
31.12.2013	37 536,0	-2,90	27 901,4	+6,75	9 634,6	-23,05
31.12.2014	38 792,2	+3,35	30 809,1	+10,42	7 983,1	-17,4
31.12.2015	43 445,4	+12,00	34 427,0	+11,74	9 018,5	+12,97
31.12.2016	45 604,6	+4,97	36 048,3	+4,71	9 556,3	+5,96
31.12.2017	48 99,4	+7,42	38 490,1	+6,77	10 499,3	+9,87
31.12.2018	50 462,5	+3,01	39 706,6	+3,16	10 755,8	+2,44
31.12.2019	48 940,8	-3,02	39 342,5	-0,92	9 598,3	-10,76
31.12.2020	53 720,8	+9,77	44 510,7	+13,14	9 210,1	-4,04
31.12.2021	57 197,0	+6,47	47 654,7	+7,06	9 542,3	+3,61
31.12.2022	71 398,6	+24,83	63 590,9	+33,44	7 807,7	-18,18
31.12.2023	101 704,7	+42,45	94 790,5	+49,06	6 914,2	-11,44
31.12.2024	108 092,0	+6,28	101 851,5	+7,45	6 240,7	-9,74

Джерело: Складено автором на основі [23]

Сукупність зовнішнього боргу держави також включає в себе заборгованість за державними гарантіями, що виникає із зобов'язань держави, обумовлених зобов'язаннями Третіх Сторін, які є зобов'язаннями перед нерезидентами резидентів даної економіки.

Іноземні інвестиції: Україна працює над залученням іноземних інвестицій, які можуть стимулювати економіку. Але політична нестабільність і конфлікти можуть відштовхнути інвесторів.

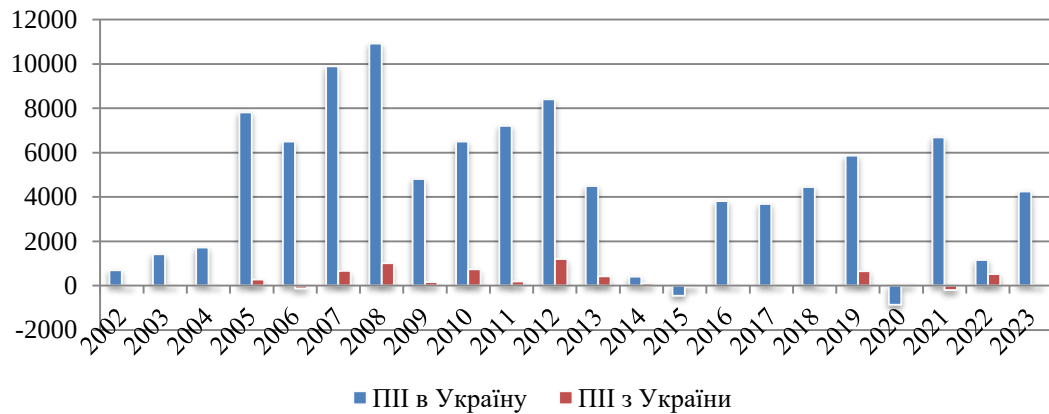

Рисунок 2.4 – Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україні з 2002 по 2023 рр. (млн. дол. США)

Джерело: Складено автором на основі [24]

Ціни на сировинні товари: як на основного експортера сировини, на доходи України впливають коливання світових цін на такі сировинні товари, як пшениця, сталь і залізна руда.

Світові фінансові ринки: нестабільність світових фінансових ринків може ускладнити доступ України до кредитів та інвестиційного капіталу.

Суттєву роль в формуванні економічної безпеки країни відіграє внутрішня економічна структура.

Економіка України зосереджена в певних областях. Більш диверсифікована економіка не була б вразливою до потрясінь в одній галузі.

Конкурентоспроможність українського бізнесу на світовому ринку є важливим фактором економічної безпеки.

Триваючий воєнний конфлікт в Україні справив значний вплив на економічну безпеку країни. Це призвело до порушення торгівлі, руйнування інфраструктури та стримування інвестицій.

Крім перерахованих вище показників, також варто звернути увагу на індикатори економічної безпеки України, а саме: економічна безпека, промислова безпека, демографічна безпека, макроекономічна безпека, енергетична безпека, зовнішньоекономічна безпека, неодмінні показники

інвестиційної та інноваційної безпеки, макроекономічна безпека, продовольча безпека, соціальна безпека (рис. 2.5).

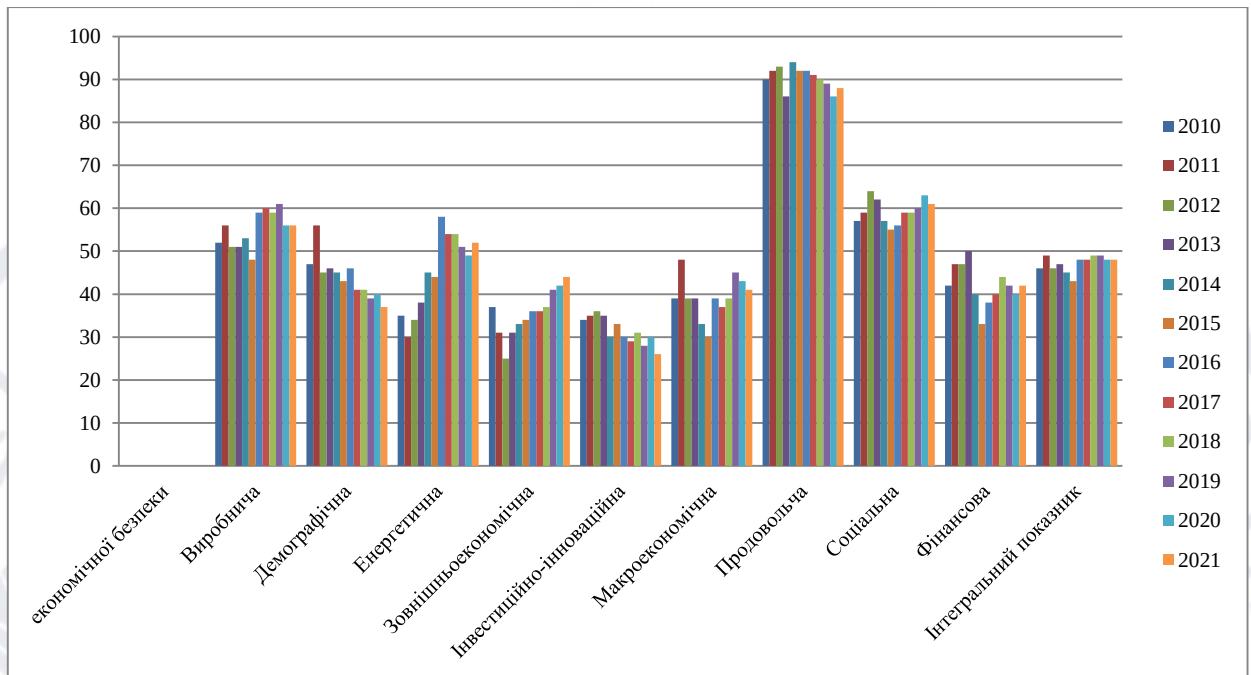

Рисунок 2.5 – Динаміка показників економічної безпеки (інтегральний та за окремими складовими), %

Джерело: складено автором за даними [43]

Показники економічної безпеки України, розраховуються на основі наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»,

Інтегральний показник відображає загальну оцінку економічної безпеки за всіма складовими. Загальна тенденція свідчить про коливання з певним зниженням у деякі періоди (особливо між 2014–2016 роками), але з поступовим покращенням до 2021 року.

Економічна безпека демонструє стабільні значення, хоча спостерігаються незначні коливання в різні роки. Виробництво – показники залишаються вищими за середнє, але демонструють коливання. Демографічна складова – поступове зниження показників у порівнянні з іншими складовими. Енергетична безпека - відносно стабільна, але в певні роки спостерігається

зниження. Зовнішньоекономічна складова - виявляє нерівномірну динаміку з чіткими спадними тенденціями в окремі періоди. Інвестиційно-інноваційна складова - найнижчі значення серед усіх складових. Макроекономічна складова - тенденція до зниження в окремі роки. Продовольча безпека - показує найвищі результати серед усіх компонентів, залишаючись стабільно високою. Соціальна складова - значення залишаються вище середнього, але з коливаннями. Фінансова складова - демонструє спад у певні роки.

Отже, найвищу стабільність демонструє продовольча складова, а найнижчі показники спостерігаються у сфері інвестицій та інновацій.

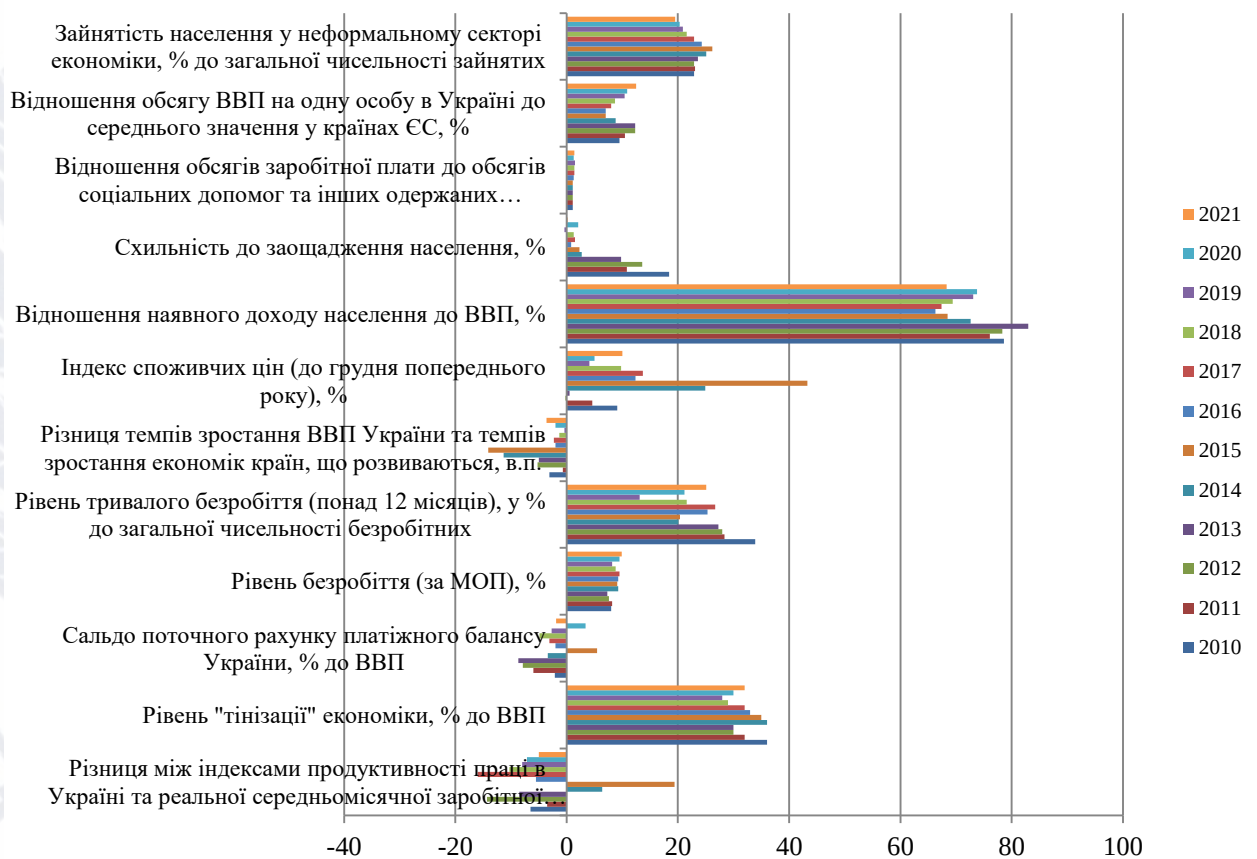

Рисунок 2.6 – Динаміка індикаторів макроекономічної безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Аналіз даних (рис. 2.6) показує, що для економічної безпеки України, через серйозні проблеми, пов'язані з економічною нестабільністю, високим

рівнем тіньової економіки, значним безробіттям і низькою конкурентоспроможністю на міжнародній арені та військові дії призвели до зростання безробіття і зниження конкурентоспроможності, а також дефіциту платіжного балансу.

Для підвищення рівня економічної безпеки треба зосередитися на скороченні тіньового сектора, стимулюванні економічного зростання, поліпшенні умов зайнятості та інтеграції в міжнародні ринки. Це вимагає системного підходу, врахування зовнішніх викликів та ефективного використання можливостей, що надаються європейською інтеграцією.

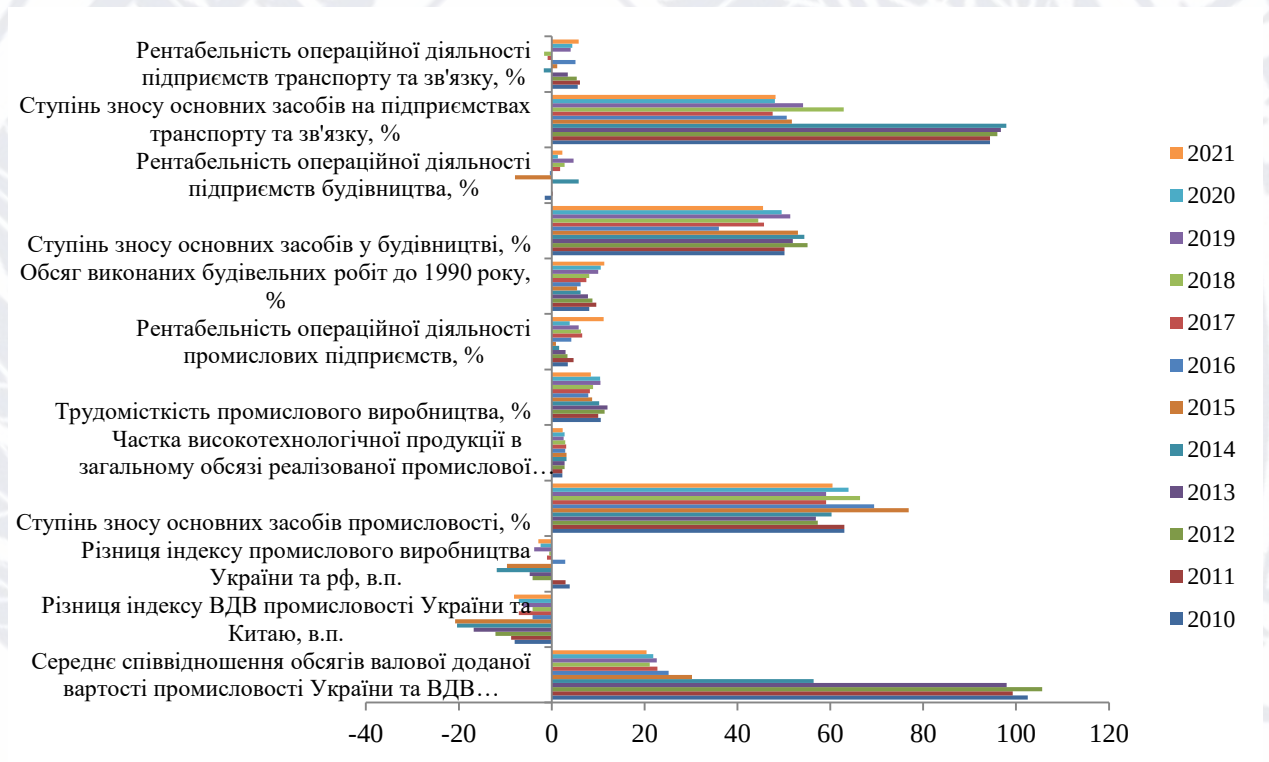

Рисунок 2.7 – Динаміка індикаторів виробничої безпеки України
2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

На рисунку 2.7 видно високі амортизаційні витрати на основні фонди і низькі інвестиції в модернізацію технологій. Окрім цього, спостерігався застій промислового виробництва, який посилювався внаслідок військових дій. Економічний розвиток гальмує спад інноваційної активності.

З метою підвищення безпеки виробництва необхідно реалізовувати довгострокові програми з модернізації основних фондів, залучення інвестицій, стимулювання інноваційної діяльності підприємств, важливо створювати сприятливі умови для підвищення продуктивності праці та ресурсоефективності.

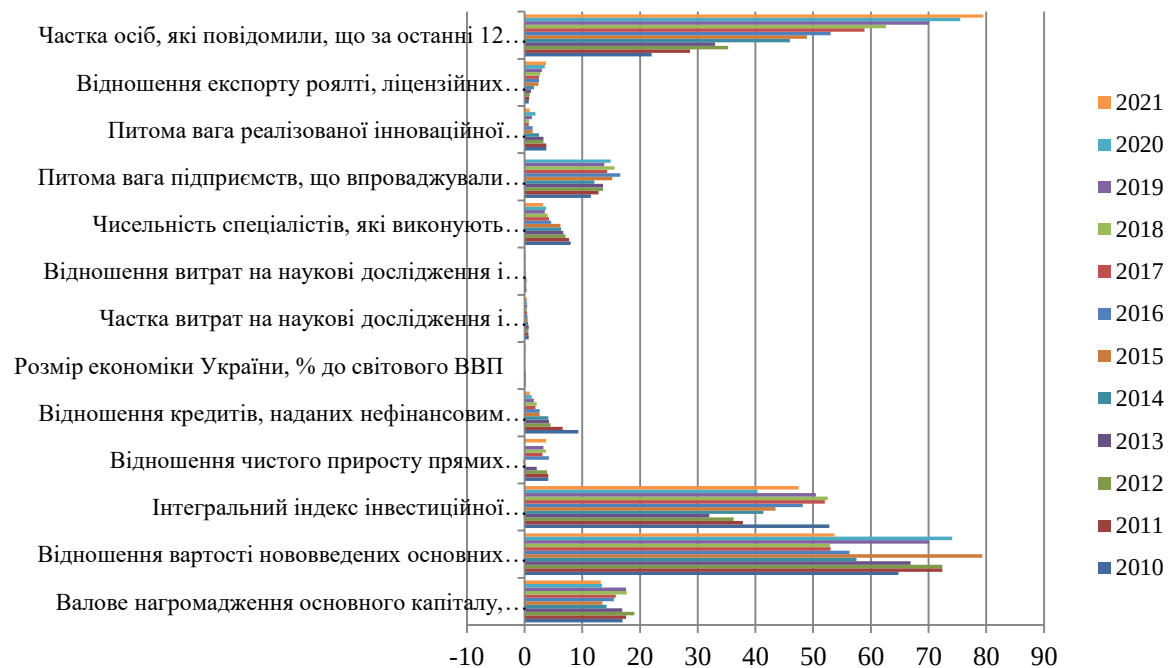

Рисунок 2.8 – Динаміка індикаторів інвестиційно-інноваційної безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

При розрахунку індикатора використано інформацію про місце України у рейтингу Doing Business, випуск якого відповідно до заяви керівництва Групи Світового банку від 16.09.2021 припинено.

Аналізуючи рисунок 2.8 можна зробити наступні висновки. Скорочення інвестицій в основний капітал та інновації обмежує оновлення виробничих потужностей.

Частка витрат на НДДКР у структурі ВВП невелика, що свідчить про недостатню державну підтримку інновацій. Обмежена кількість інноваційних компаній ускладнює адаптацію України до сучасних економічних викликів.

Успішна інтеграція України в Європейський економічний простір дозволить залучити інвестиції та впровадити новітні технології. Крім того, просування інновацій може стати рушійною силою економічного зростання, особливо в сферах цифровізації та зелених технологій.

Динаміка показників енергетичної безпеки України (рис. 2.9) свідчить про певні позитивні зміни, зокрема, про зниження залежності від імпорту та збільшення частки відновлюваних джерел енергії. У той же час збільшується знос основних фондів, зберігання енергії стає нестабільним, а втрати при транспортуванні енергії збільшуються.

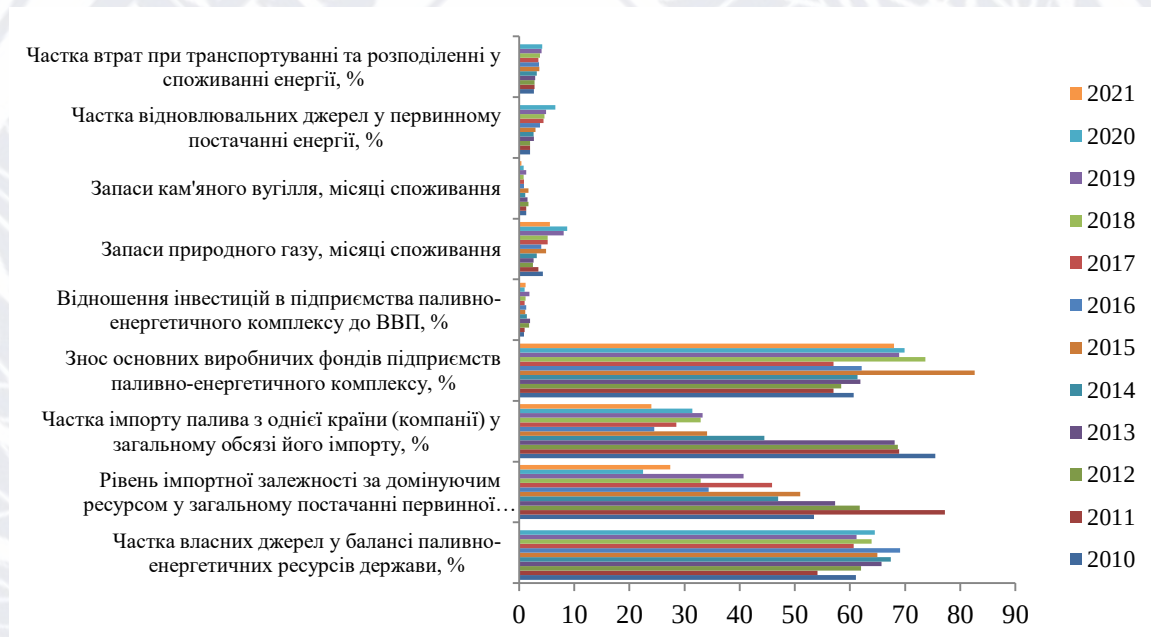

Рисунок 2.9 – Динаміка індикаторів енергетичної безпеки України
2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Це пов'язано з необхідністю подальшої диверсифікації поставок енергоносіїв, модернізації енергетичної інфраструктури та збільшення інвестицій в галузі для забезпечення стійкості та незалежності енергетичного сектора.

Демографічна ситуація в Україні характеризується негативними тенденціями, які загрожують сталому розвитку країни. Зменшення чисельності населення, природна міграція, старіння населення та зростаючий

демографічний тиск вимагають ефективної державної політики, націленої на підвищення рівня народжуваності, зменшення міграційних втрат і підтримку молодих сімей (рис. 2.10). Важливі також довгострокові стратегії для адаптації економіки країни до нових демографічних реалій.

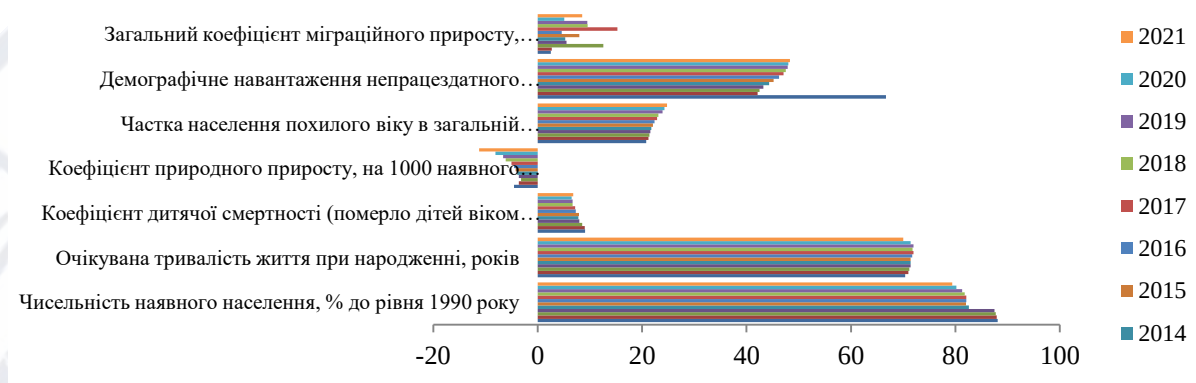

Рисунок 2.10 – Динаміка індикаторів демографічної безпеки України
2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Аналіз показників соціального забезпечення в Україні за проаналізований період показує постійне поліпшення ситуації в соціальній сфері, але в той же час ряд серйозних проблем (рис. 2.11).

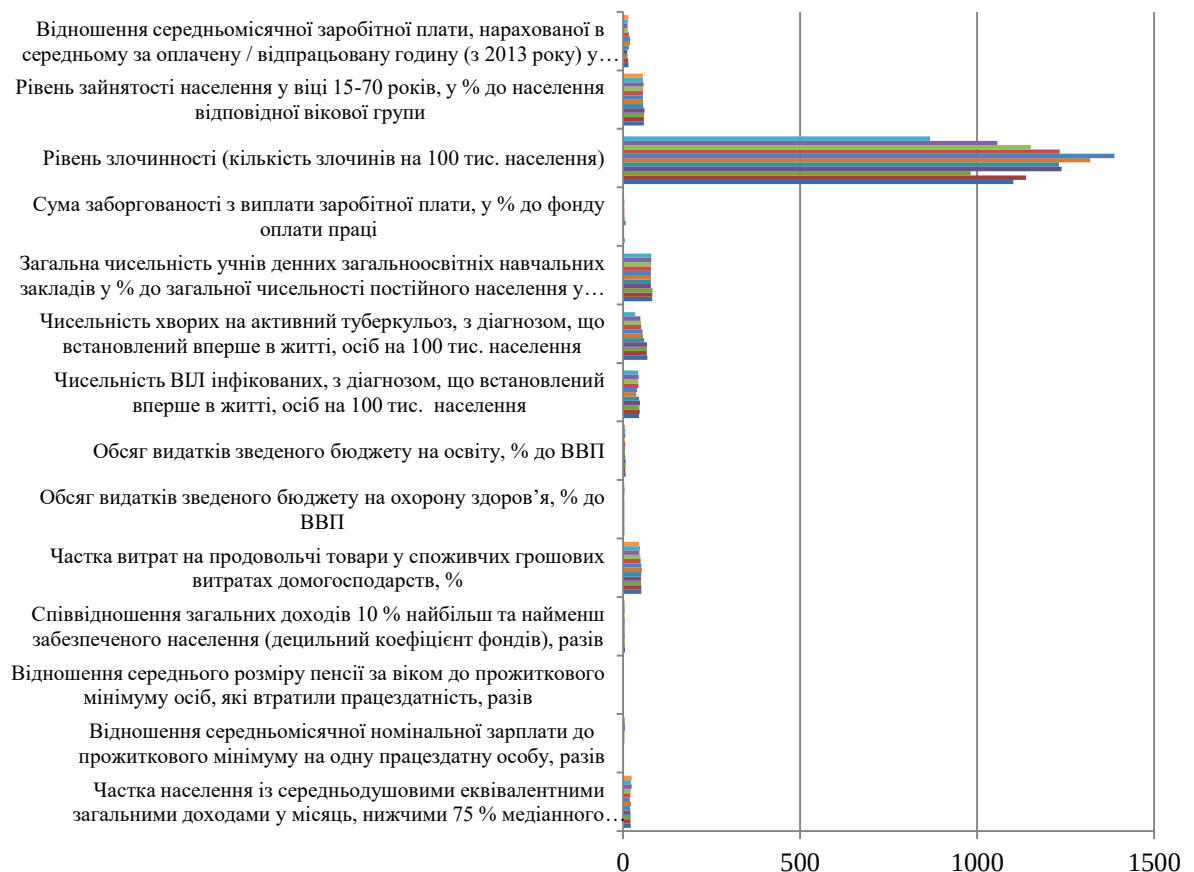

Рисунок 2.11 – Динаміка індикаторів соціальної безпеки України
2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

В цілому бідність зростає, зайнятість скорочується, а доходи нерівномірно розподіляються серед населення. Водночас позитивні зміни у рівні заробітної плати та пенсій, присутні але недостатньо для забезпечення соціального благополуччя населення. Крім того, зростаюча кількість людей похилого віку, постійні проблеми з фінансуванням охорони здоров'я та освіти збільшують навантаження на соціальний сектор вимагають вдосконалення державної політики в цих сферах.

Зміцнення соціального забезпечення вимагає зосередження уваги на підвищенні доходів, боротьбі з бідністю, підвищенні якості соціальних послуг і подальшому поліпшенні умов гідної праці та медичного обслуговування.

Аналіз показників зовнішньоекономічної безпеки України не тільки свідчить про певні позитивні тенденції, а й вказує на серйозні виклики для економіки (рис. 2.12).

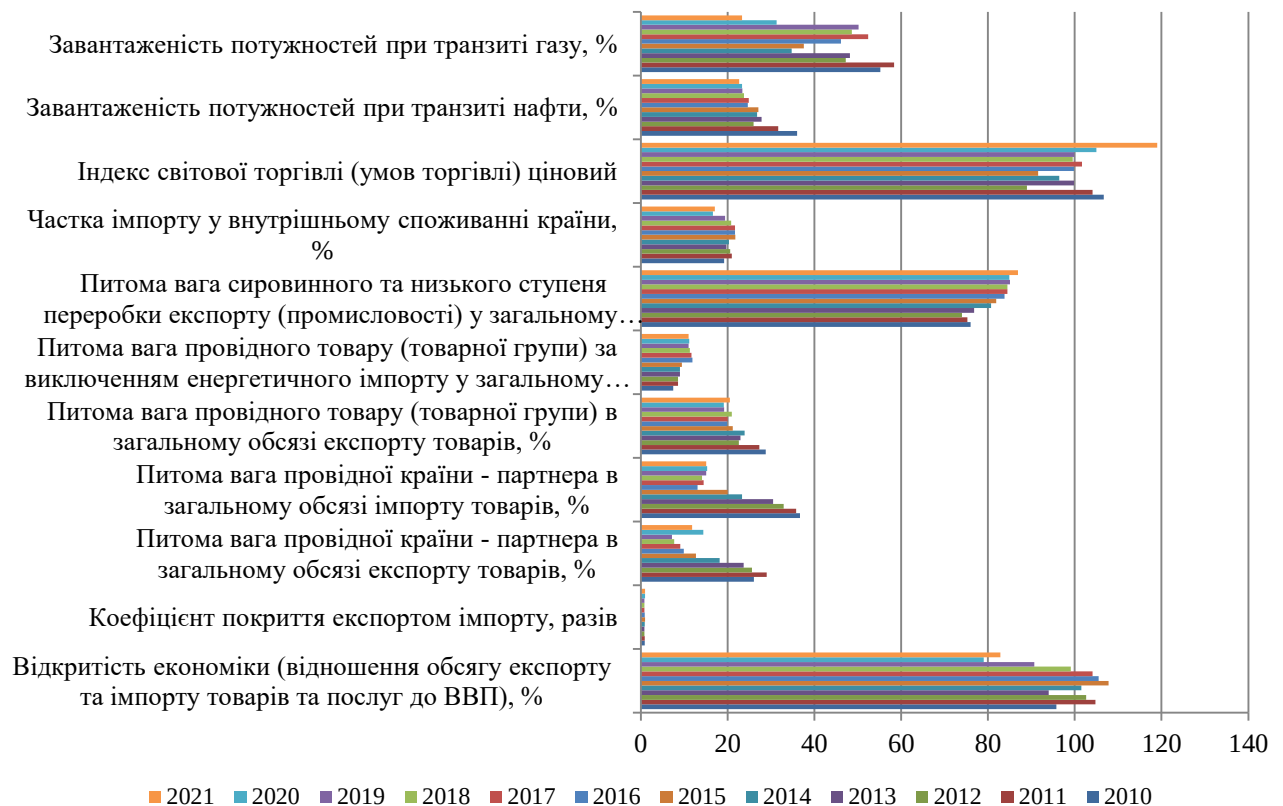

Рисунок 2.12 – Динаміка індикаторів зовнішньоекономічної безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

В останні роки показники охоплення імпортом та експортом знизилися, але відкритість економіки залишилася на високому рівні, що свідчить про недостатню стабільність зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, змінюється вага основних торговельних партнерів, що може свідчити про диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків, держава з найбільшим обсягом українського імпорту та експорту зможе задовольнити вимоги до зовнішньої торгівлі.

Основною проблемою є висока частка експорту сировини, що обмежує економічний розвиток і орієнтує країну на експорт товарів з низькою доданою

вартістю. Крім того, значна частка імпорту в структурі внутрішнього споживання свідчить про залежність від зовнішніх постачальників. Ситуація, що погіршується у світовій торгівлі та скорочення використання потужностей з транспортування енергоресурсів свідчать про економічні труднощі і зниження конкурентоспроможності енергетичного сектора.

Тому для забезпечення зовнішньоекономічної безпеки Україні слід зосередити свої зусилля на диверсифікації експортної продукції, зменшені залежності від імпорту, підвищенні ефективності використання транспортних потужностей та поліпшенні умов для розвитку високотехнологічного та переробного секторів.

Аналіз показників продовольчої безпеки України показує певні позитивні тенденції, але також висвітлює важливі проблеми та виклики у забезпеченні сталої продовольчої безпеки (рис. 2.13).

З іншого боку, показники виробництва продуктів харчування на душу населення, особливо м'яса, молока, яєць та олії, постійно зростають або залишаються на високому рівні. Це означає, що внутрішнього виробництва достатньо для задоволення потреб населення.

Зокрема, позитивною тенденцією є збільшення виробництва олії та цукру. Тим часом калорійність їжі на добу знизилася з 2014 року, що може свідчити про зниження споживання та доступності їжі.

Висока частка імпорту продуктів харчування залишається проблематичною. Частка імпортованих товарів у торгових мережах зростає, що свідчить про посилення залежності від зовнішніх постачальників.

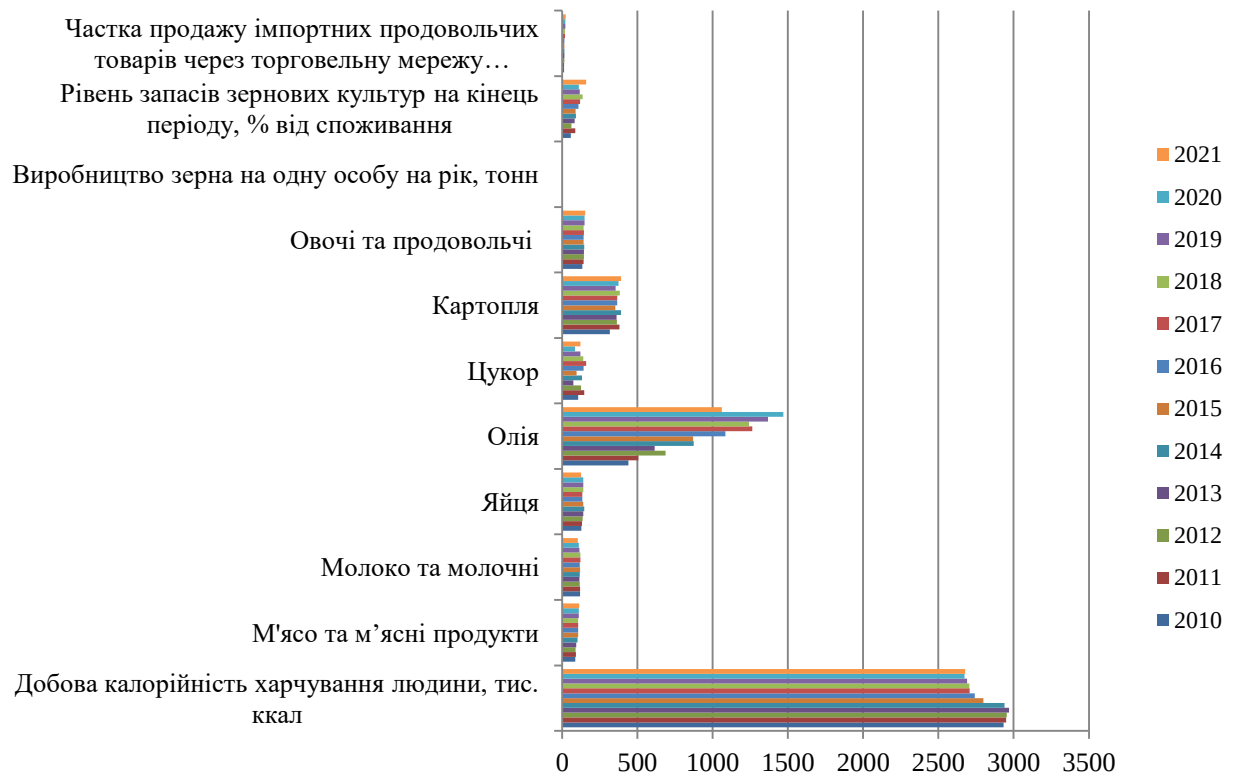

Рисунок 2.13 – Динаміка індикаторів продовольчої безпеки України
2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Запаси зерна та виробництво зерна на душу населення залишаються на належному рівні, але потребують стабілізації в умовах зміни політичного та економічного клімату.

Загалом, незважаючи на стабільне виробництво продовольства, питання імпортозалежності та зниження споживчих стандартів є вирішальними для забезпечення довгострокової продовольчої безпеки країни.

Отже, для зміцнення продовольчої безпеки в Україні необхідно диверсифікувати джерела харчування, збільшити внутрішнє виробництво високоякісної продукції, зменшити залежність від імпорту, підвищити доступність продовольства для всіх верств населення. Необхідно зосередитися на диверсифікації експорту, зменшення залежності від імпорту, ефективніше використання транспортних потужностей, покращення умов для розвитку високотехнологічних і переробних виробництв.

За аналізований період відбулися суттєві зміни в таких показниках, як співвідношення простроченої дебіторської заборгованості та співвідношення банківських кредитів до депозитів в іноземній валюті (рис. 2.14).

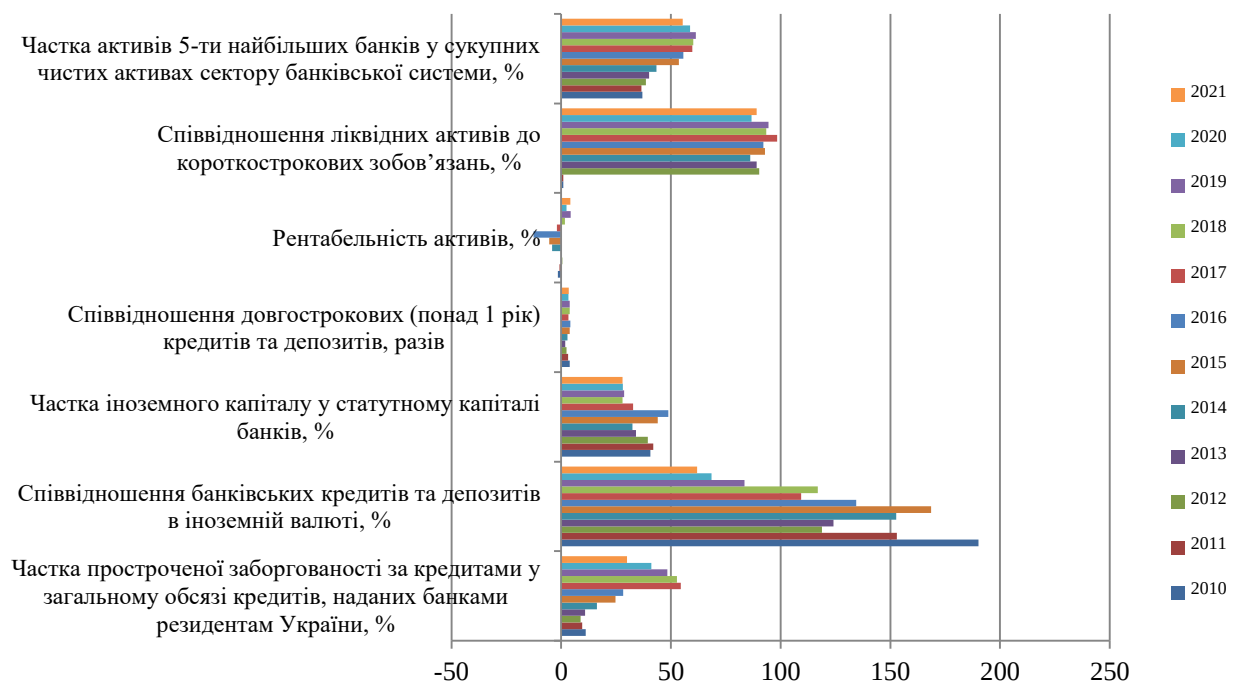

Рисунок 2.14 – Динаміка індикаторів фінансової (банківської) безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Рівень проникнення страхування знизився за визначений період, що може бути результатом економічних труднощів населення і скорочення доступу до фінансових послуг. Зменшення волатильності на фондовому ринку (за індексом ПФТС) є позитивною ознакою стабільності цього сегменту фінансового ринку (рис. 2.15).

Спостерігається значне зростання державного боргу як у відношенні до ВВП, так і у відношенні до зовнішнього боргу, що є серйозним ризиком для макроекономічної стабільності. Середня дохідність облігацій внутрішньої державної позики та індекс EMBI вказують на високу вартість фінансування через борг, що створює додаткові фінансові навантаження (рис. 2.16).

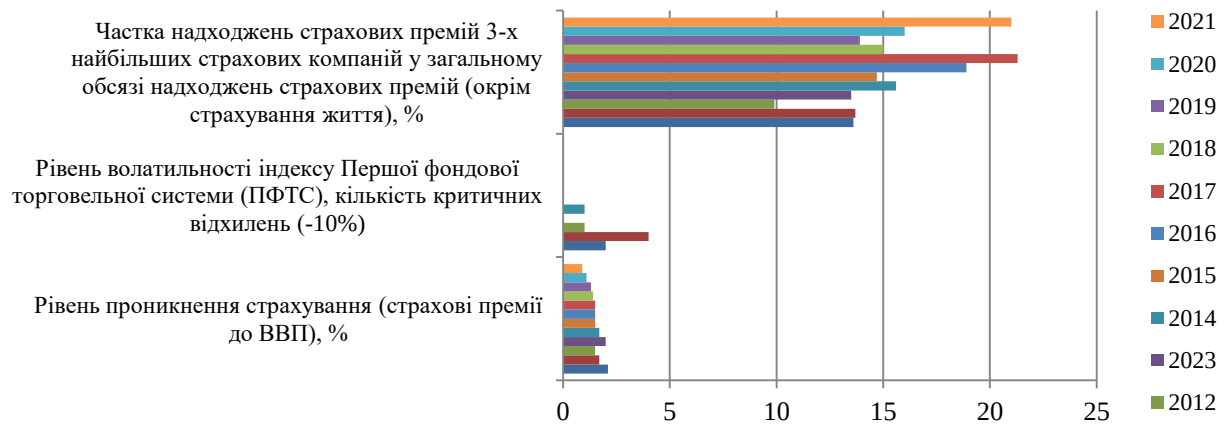

Рисунок 2.15 – Динаміка індикаторів фінансової (небанківського фінансового ринку) безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Спостерігається значне зростання державного боргу як у відношенні до ВВП, так і у відношенні до зовнішнього боргу, що є серйозним ризиком для макроекономічної стабільності. Середня дохідність облігацій внутрішньої державної позики та індекс EMBI вказують на високу вартість фінансування через борг, що створює додаткові фінансові навантаження.

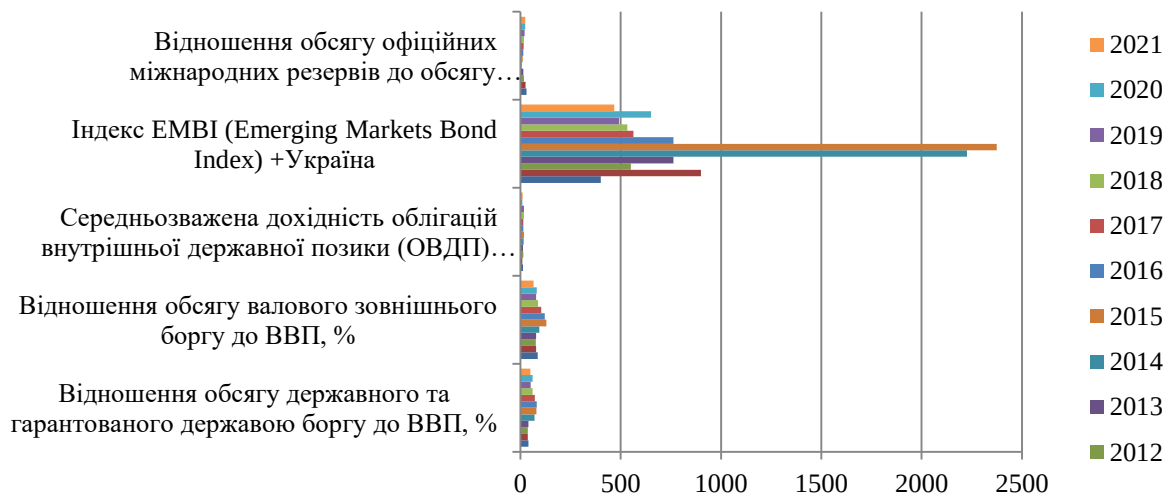

Рисунок 2.16 – Динаміка індикаторів фінансової (боргової) безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

За аналізований період спостерігається погіршення бюджетної ситуації з 2014 року, коли дефіцит бюджету зріс до -4,9% ВВП, потім різко зріс до -

17,5% що, свідчить про серйозні труднощі в державному управлінні та необхідність коригування бюджетної політики. Разом з тим, зростання рівня перерозподілу ВВП через зведений бюджет вказує на певну стабільність у фінансуванні соціальних потреб (рис. 2.17).

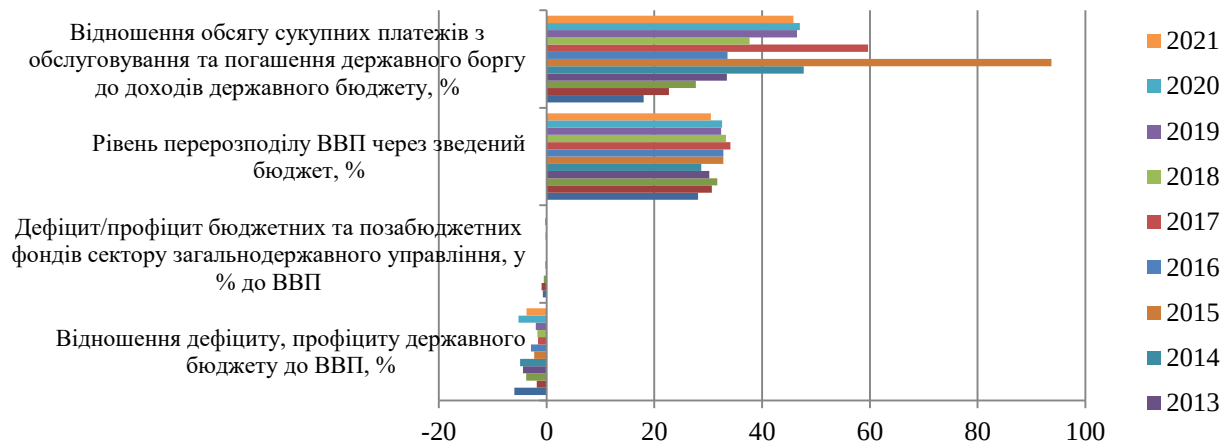

Рисунок 2.17– Динаміка індикаторів фінансової (бюджетної) безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Протягом періоду спостерігається висока доларизація економіки, хоча відсоток доларових кредитів знижується, що свідчить про певну стабілізацію валютної ситуації. Проте висока волатильність національної валюти та значні коливання офіційного курсу до долара США вимагають більшої уваги до валютної політики та заходів для збереження стабільності гривні (рис. 2.18).

Зниження частки готівки поза банком в загальній грошовій масі є позитивним сигналом для безготівкових платежів і розвитку сучасних фінансових технологій. Водночас високі процентні ставки за кредитами порівняно з депозитами, а також зростаюча частка споживчих кредитів свідчать про високий рівень кредитування населення та можливі ризики для стабільності банківської системи.

Аналіз індикаторів фінансової безпеки в Україні показує важливі зміни та тенденції, що впливають на стабільність фінансової системи та її здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім економічним шокам (рис. 2.19)

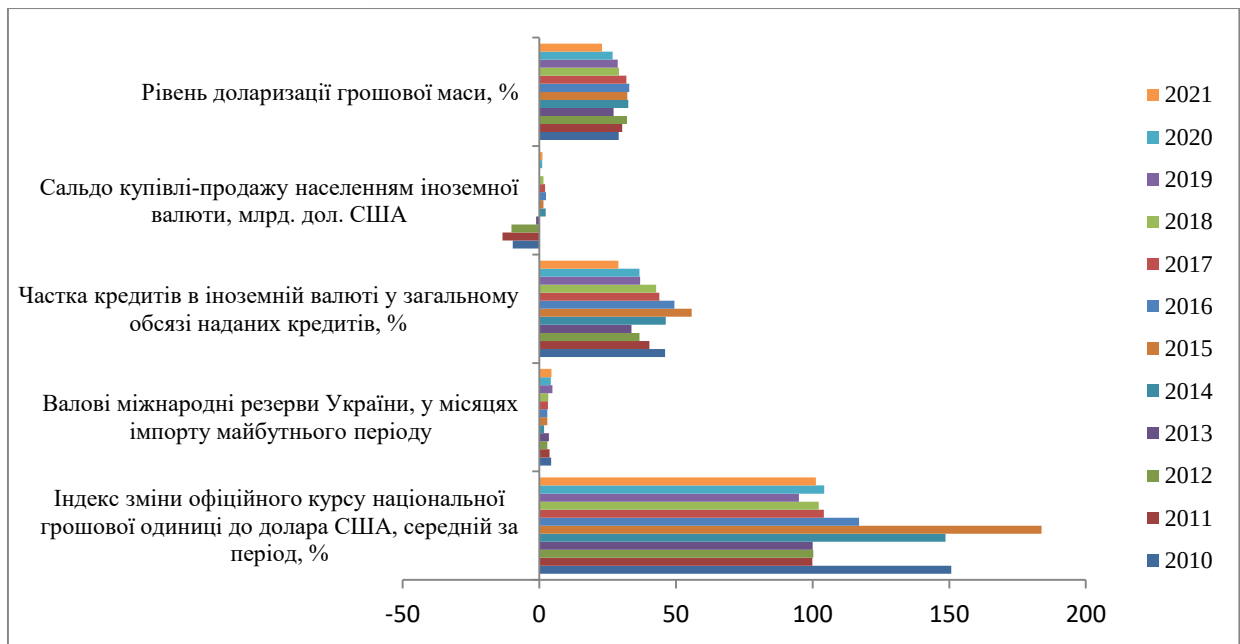

Рисунок 2.19 – Динаміка індикаторів фінансової (валютної) безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Фінансова безпека України є складною. Оскільки, з одного боку, є певні позитивні зміни, такі як зниження доларизації та стабілізація фінансової ситуації, але з іншого боку, спостерігається збільшення боргу та високий рівень фіскального дефіциту.

Забезпечення стабільної фінансової безпеки країни вимагає зосередження уваги на зменшенні боргового тягара, покращенні фіскальної дисципліни та зміцненні довіри до валюти та банківської системи країни шляхом зваженої макроекономічної політики (рис.2.20).

У перші місяці повномасштабного вторгнення економічна безпека України була значною мірою забезпечена довоєнним резервом і запасом міцності, швидкою інтеграцією суспільства на регіональному та місцевому рівнях. Самоорганізація та солідарність українців перед обличчям екзистенціальної загрози російської агресії у поєднанні з безпрецедентною міжнародною підтримкою відіграли важливу роль.

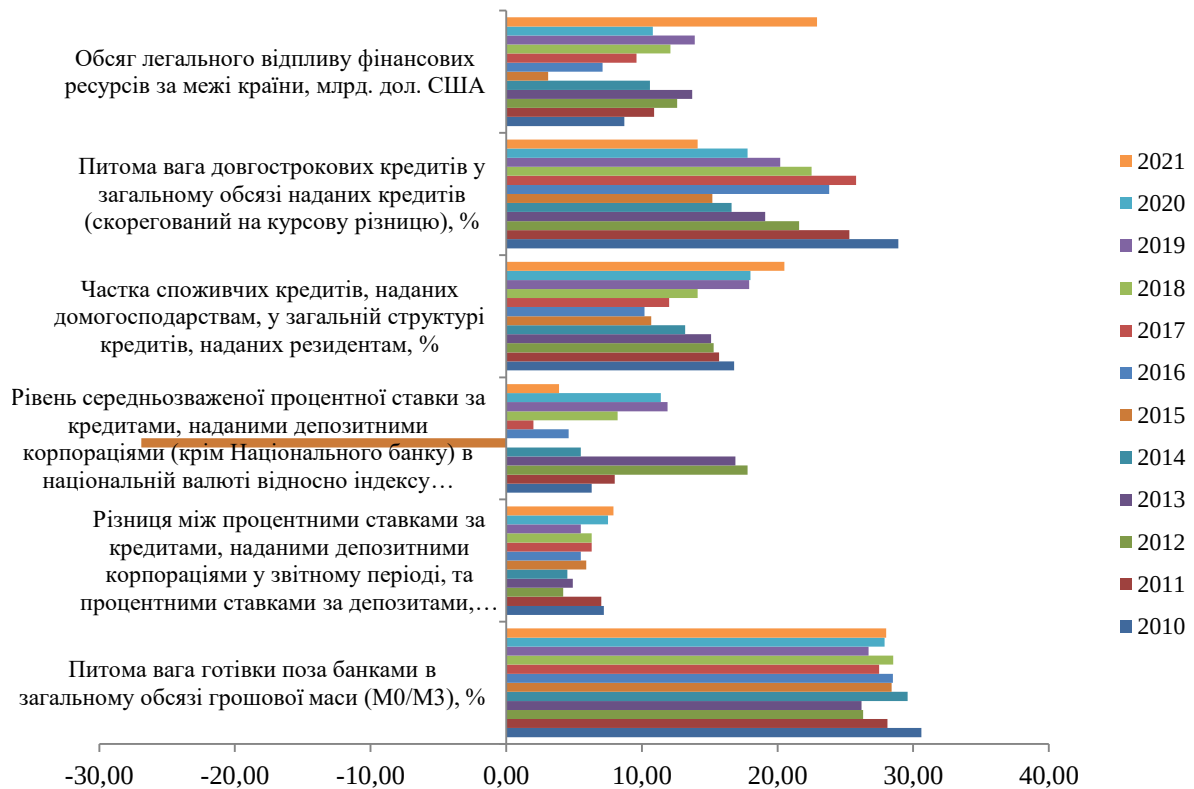

Рисунок 2.20 – Динаміка індикаторів фінансової (грошово-кредитної) безпеки України 2010-2021 рр.

Джерело: складено автором за даними [43]

Оскільки російське вторгнення перетворилося на затяжну війну, прямий вплив військових операцій посилився завдяки навмисним атакам на життєво важливу інфраструктуру, виснаженню фінансових резервів як приватних осіб, так і компаній та посиленню існуючих економічних дисбалансів, характерних для цього етапу. Крім того, загарбники використовували безліч гібридних засобів впливу.

Незважаючи на складну траєкторію соціально-економічних процесів протягом 2023 року, сприйняття ризиків для економічної безпеки України покращилося з початку війни. Однак загальний стан економічної безпеки все ще залишається складним.

Розподіл було здійснено на основі експертних рейтингів загроз, оновлених у воєнний час, залежно від рівня впливу та ймовірності їх

виникнення. Карта ризиків для економічної безпеки України за принципом «Імовірність / Вплив» подана на рис. 2.21

Вплив	Катастрофічний (5)					(6)
	Значний (4)			3 (1)	28 (15)	1 (5)
	Помірний (3)			11 (5)	7(12)	
	Низький (2)					
	Незначний (1)					
		Малоймовірно (1)	Далекий (2)	Помірний (3)	Дуже ймовірно (4)	Максимум (5)
Імовірність (рівні)						

Рисунок 2.21 – Розподіл загроз економічній безпеці у 2022-2023 роках за впливом та ймовірністю виникнення (у дужках вказано кількість загроз за 2022 рік).

Джерело: побудовано на основі [25]

Більшість ризиків зменшилась і наразі оцінюється як значний або помірний залежно від їх конкретних компонентів. Така еволюція експертних оцінок відображає той факт, що ключові події, які становлять найбільш критичні ризики для економічної безпеки, вже відбулися, а економіка продемонструвала достатній рівень адаптивності та стійкості. Імовірність подальшого посилення ризиків за експертними сценаріями обмежена. Обнадійливі ознаки економічної стабілізації та здатність економічних суб'єктів адаптуватися до згубного впливу війни дозволяють висловлювати обережний оптимізм щодо поступового покращення стану економічної безпеки.

Однак концентрація загроз у жовто-помаранчевій зоні у 2023 році (що демонструє помірні та помірно високі ризики) вказує на необхідність швидкого відновлення соціально-економічної динаміки та підтримки зовнішніх компенсаційних ресурсів на рівні не нижче попереднього року для запобігання реалізації негативних прогнозів.

Експертні оцінки відображають накопичувальний вплив тривалої російської агресії, що призвело до погіршення оцінок щодо впливу кількох загроз із середньо- та довгостроковими наслідками. Зокрема, набули

актуальності ризику, пов'язані з фінансовою спроможністю держави, конкурентоспроможністю українських виробників, соціальними вимірами економічного ландшафту. Тому дуже важливо моделювати і прогнозувати економічну траєкторію України в середньостроковій перспективі, інформувати уряд про рішення, спрямовані на забезпечення економічної безпеки, і спрямовувати зусилля на реконструкцію і модернізацію в контексті триваючої війни і післявоєнного відновлення.

Завдяки здатності ефективно мобілізувати фінансові ресурси, контролювати ситуацію в банківському секторі і отримувати значну фінансову підтримку від міжнародних фінансових інститутів і країн-партнерів, Україна успішно виконала свої бюджетні зобов'язання, зберегла стабільність банків і позитивну ділову репутацію на світових фінансових ринках, напрацьовану в попередні роки. Це забезпечує міцну фінансову базу для поточної діяльності і закладає фундамент для відновлення країни.

Рівень загрози фінансовій безпеці знизився в порівнянні з минулим роком і в даний час оцінюється як значний або помірний, за винятком ризику збільшення дефіциту національного бюджету, який залишається в червоній зоні. Проте, все ж зберігаються серйозні загрози: значна втрата податкових та митних надходжень як до державного, так і до місцевих бюджетів, збільшення державного боргу та видатків на обслуговування, недостатнє фінансування деяких бюджетних видатків, а також погіршення фінансового становища та стабільності пенсійної системи.

Промисловий сектор України значно постраждав від інтенсивних бойових дій з країною-агресором, які призвели до руйнування або припинення роботи великих експортоорієнтованих підприємств, головним чином у металургійній, хімічній та машинобудівній галузях. Вплив прямого руйнування посилюється через логістичні збої як на внутрішньому ринку, так і на експортних маршрутах, значне збільшення вартості основних процесів, втрати робочої сили через вимушену міграцію та залучення працівників до сил оборони, а також проблеми з енергопостачанням після осені 2022 року [25].

Масштабна реконструкція країни, яка вже почалася, не чекаючи припинення активних бойових дій, повинна стати потужним поштовхом для активізації вітчизняного виробництва. Щоб забезпечити адекватну виробничу підтримку для відновлення, операційна адаптивність вітчизняних підприємств, яка вже була продемонстрована, повинна бути посилена за рахунок інвестиційного та інноваційного потенціалу.

Наслідки широкомасштабної агресії суттєво підірвали безпеку інвестицій та інновацій. Значне зниження інвестиційної активності в корпоративному секторі створює значні середньострокові ризики, пов'язані зі зносом виробничих активів і накопиченням технологічного відставання.

Військові дії створили серйозні проблеми для розвитку та збереження людського капіталу. Серед основних викликів – значне погіршення соціально-економічного становища вразливих верств населення, звуження можливостей працевлаштування та поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці. Посилюються негативні демографічні тенденції, зокрема, поява нових вразливих категорій громадян у зв'язку із загальним скороченням чисельності населення, зокрема працездатного віку, міграційними потоками, фізичними втратами та зростанням інвалідності. Гостра нестача ресурсів у поєднанні зі значним збитком, завданім соціальній та цивільній інфраструктурі, підкреслює необхідність модернізації систем соціального захисту для посилення їх адресності та орієнтації на ризики.

Виявивши ряд загроз з помірною ймовірністю на даний момент, але з високою ймовірністю несприятливих наслідків, ми можемо визначити потенційні причини зростання ризиків. Запобігання таким ризикам має слугувати орієнтиром при визначенні пріоритетів політики щодо забезпечення економічної безпеки.

Ці потенційні ризики включають збільшення частки біженців війни, які вирішили не повертатися до країни; підри́в довіри до органів державної влади, зокрема у фіскальній сфері; зменшення спроможності бюджетної системи фінансувати заплановані витрати; постійне зниження

конкурентоспроможності українських виробників через тривале недоінвестування, зупинку інновацій та зростання надлишкових витрат; рясний приплив імпорتنих споживчих і промислових товарів через придушення внутрішніх виробничих потужностей; посилення негативних екологічних наслідків війни; погіршення спроможності економіки забезпечити продовольчу безпеку внаслідок негативних процесів в аграрному секторі та зниження ефективності продовольчої інфраструктури (зберігання, первинної переробки, агропостачання), що призводить до негативних соціальних наслідків [25].

Зазначене вище вимагає цілеспрямованої державної політики, яка ефективно протидіє складним ризикам шляхом моніторингу викликів та загроз економічній безпеці в режимі реального часу.

2.2 Аналіз міжнародної економічної безпеки

Міжнародна безпека є надзвичайно важливим показником економічного розвитку країни, оскільки в міру посилення глобалізації зростає потреба країн у виході на міжнародний ринок, в результаті чого зростає зовнішньоторговельна активність країн світу, оскільки імпорتنі та експортні операції є невід'ємною складовою економічного зростання національної економіки, тому важливим є питання, яке пов'язане з забезпеченням зовнішньоекономічної безпеки.

Основними показниками для аналізу загального стану зовнішньоекономічної безпеки є обсяги і структура експорту та імпорту, обсяг ВВП, рівень доларизації національної валюти, обсяг експорту у ВВП тощо (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Зовнішньоторговельний баланс України з 2013 по 2023 (млн грн)

Рік	Номінальний ВВП за рік	Експорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг
2013	1454931	681899	-805662
2014	1566728	770121	-83413
2015	1979458	1044541	-1084016
2016	2383182	1174625	-1323127
2017	2982920	1430230	-1618749
2018	3558706	1608890	-1914893
2019	3974564	1636416	-1947599
2020	4194102	1637399	-1681526
2021	5459574	2224704	-2286067
2022	5191028	1840563	-2712325
2023	6537825	1868904	-3237014

Джерело: складено автором на основі [26]

У 2013 р. (до початку війни) Україна відзначалася невеликим позитивним зовнішньоторговельним балансом. Експорт і імпорт зростали, що свідчило про певний економічний розвиток країни (рис. 2.22).

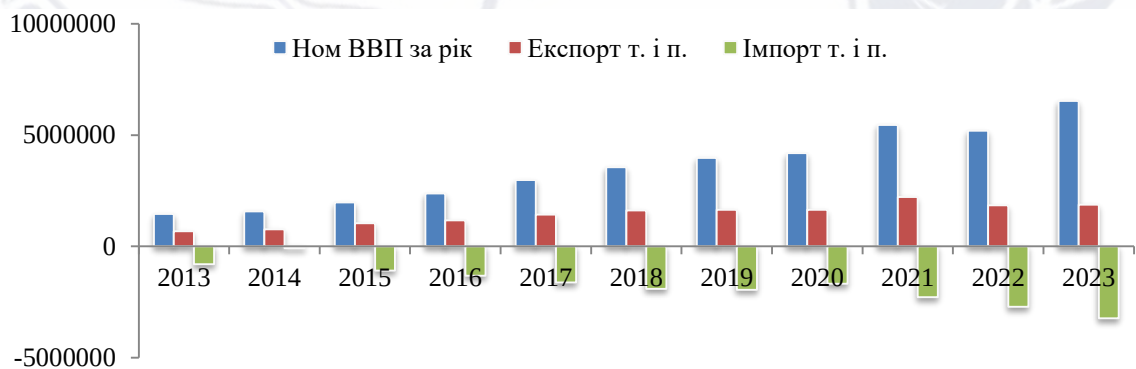

Рисунок 2.22 – Динаміка зовнішньоторговельного балансу України з 2013 по 2023 (млн грн)

Джерело: складено автором на основі [26]

2014-2016 рр. після початку військових дій на сході країни відбулася економічна криза, яка суттєво вплинула на зовнішньоторговельний баланс. Загострення конфлікту призвело до зниження довіри інвесторів, скорочення виробництва та втрат ринків збуту, що в свою чергу спричинило зменшення як обсягів експорту, так і імпорту.

2017-2023 рр. економіка почала відновлюватися, що відображалось в певному поліпшенні зовнішньоторговельного балансу. Протягом цього періоду Україна працювала над диверсифікацією експортних ринків та залученням іноземних інвестицій для зменшення залежності від російського ринку.

2021-2023 рр. незважаючи на військовий конфлікт, Україна продовжувала збільшувати експортні обсяги та розвивати торговельні зв'язки з іншими країнами. Зокрема, важливою стала диверсифікація ринків і збільшення торговельних оборотів з країнами Європейського союзу та Азії.

З переліку запропонованих у підпункті 1.2 розділу 1, методів оцінювання економічної безпеки країн відібрано ті, які можна розрахувати, маючи інформацію служб статистик інших держав та СОТ: індикатор зіставності економічного розвитку, індикатор порівняльної платоспроможності населення, експортна залежність економіки, імпортна залежність економіки, відношення сальдо ЗТО до ВВП, вагомість країни у світовому експорті, концентрація товарного експорту, концентрація товарного імпорту. Для завершення аналізу проведено ретроспективну оцінку стану економічної безпеки України за п'ять років (2018–2022 рр.) за обраними індикаторами. Результати розрахунків наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Оцінка рівня економічної безпеки України (2018-2023 рр.)

Індикатори	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7
зіставності економічного розвитку (частка)	0,10	0,12	0,12	0,15	0,12	0,11
порівняльної платоспроможності населення (частка).	0,07	0,08	0,11	0,11	0,10	0,9
експортної залежності економіки, %	48,28	43,91	41,62	44,77	40,00	41,00
імпоротної залежності економіки, %	54,79	49,76	42,10	44,85	40,00	40,00
розбалансування зовнішньої торгівлі (відношення сальдо ЗТО до ВВП), %	-6,51	-5,85	-0,48	-0,08	0	0

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7
міжнародної експортної вагомості країни, %	0,24	0,26	0,28	0,31	0,30	0,30
концентрації товарного експорту, %	78,19	78,82	77,45	57,96	55,00	55,00
концентрації товарного імпорту, %	79,64	79,21	76,66	59,69	55,00	55,00

Джерело: складено автором на основі [27; 28; 29]

З цих даних можна зробити висновок, що економічна безпека України була нестабільною ще до війни 2022 року, а після війни вона значно погіршилася (рис. 2.23).

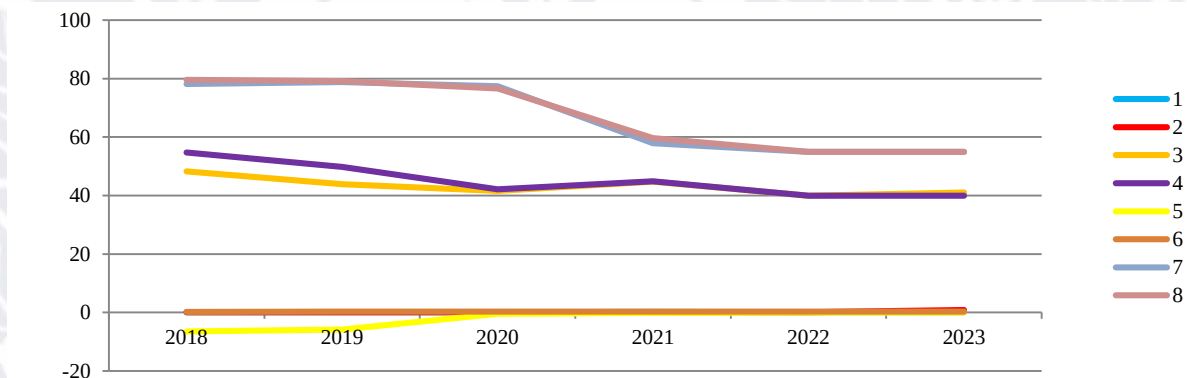

Рисунок 2.23 – Динаміка рівня економічної безпеки України (2018-2023 рр.)

Джерело: складено автором на основі [27; 28; 29]

Таким чином, можемо виділити наступні негативні тенденції:

- Висока залежність від імпорту. Україна значною мірою залежить від імпорту (близько 40-50%), що робить її вразливою до зовнішніх економічних коливань і збоїв;
- Концентрація товарів. економіка значною мірою залежить від обмеженої кількості експорту (близько 55%), що підвищує вразливість до змін цін на ці конкретні товари;
- Дисбаланс зовнішньої торгівлі. хоча торговельний баланс дещо покращився за ці роки, він все ще вказує на тенденцію імпортувати більше,

ніж експортувати, що потенційно може призвести до накопичення зовнішнього боргу;

- Обмежений економічний розвиток. Порівнянність економічного розвитку показує відносно невелику частку порівняно з іншими країнами, що свідчить про менш розвинену економіку.

Серед позитивних тенденцій відмітимо наступні:

- Збільшення експортної ваги. Міжнародна експортна вага країни зросла, що вказує на зростаючу присутність на світових ринках;
- Покращення платоспроможності. Порівняльна платоспроможність населення демонструє незначну тенденцію до зростання, що свідчить про деяке покращення рівня життя.

Важливо пам'ятати, що триваюча війна в Україні, безсумнівно, мала руйнівний вплив на її економічну безпеку. Ця війна підриває виробництво, торгівлю, інвестиції та загальну економічну активність і значно підриває економічне благополуччя країни.

Таким чином, війна в Україні суттєво вплинула на показники економічної безпеки країни.

2.3 Аналіз впливу євроінтеграції на економічну безпеку України

Європейська інтеграція спрямована на зближення України з ЄС і сприяння демократії та економічному розвитку в Україні. У контексті європейської інтеграції Україна, як країна-кандидат на вступ до ЄС, отримала підтримку від ЄС у різних формах (юридичні консультації, демократизація суспільного життя, антимонопольне регулювання тощо), особливо у формі фінансової та технічної підтримки. Європейський союз також допомагає Україні реформувати судову систему, впроваджувати антикорупційні заходи та розвивати бізнес-середовище. Однак Україна стикається зі значними труднощами на шляху до європейської інтеграції та глобалізації. Однією з найбільших проблем є недостатня реформа судової системи та високий рівень

корупції, що є перешкодою для бізнесу та інвестицій. Крім того, відсутність технологічних інновацій ускладнює впровадження глобальних технологій і процесів в українську економіку [30].

Досвід європейської інтеграції України під час війни носить унікальний характер. Зазнавши величезних людських і фінансово-економічних втрат, захищаючи східну частину ЄС і НАТО від збройного втручання росії, країна набула статусу кандидата на вступ до ЄС, продовжує проєвропейські реформи в різних областях, поглиблює галузеве співробітництво з Брюсселем, фактично реалізує положення Угоди про асоціацію угоду та рекомендації Європейської комісії.

Нинішній етап європейської інтеграції обумовлений комплексом багатовекторних факторів, викликів і загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, серед яких можна виділити турбулентність і непередбачуваність глобальних політичних і економічних процесів, зростаюче протистояння між центрами глобального впливу, накопичення кризових явищ у світі, ЄС, внутрішні проблеми України тощо. Але якщо ці фактори більш-менш скориговані і натхненні агресією кремля, яка становить найбільшу загрозу майбутньому України та її Європи, то це не так.

Євроінтеграція України має значний вплив на її економічну безпеку, як позитивний, так і негативний (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Вплив євроінтеграції на економічну безпеку України

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
1	2
Доступ до більшого ринку. ЄС є найбільшим ринком у світі з понад 450 мільйонами споживачів. Доступ до цього ринку дає українським підприємствам можливість розширювати свою діяльність, збільшувати експорт та інвестувати.	Збільшення конкуренції. На європейському ринку українським підприємствам доведеться конкурувати з більш сильними та досвідченими компаніями з інших країн ЄС. Це може призвести до втрати деяких ринків та скорочення частки української продукції.
Збільшення інвестицій. Євроінтеграція України сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату.	Необхідність адаптації до європейських стандартів. Адаптація до європейських стандартів може потребувати значних витрат з боку українських підприємств, що може бути їм не по кишені.

Продовження таблиці 2.4

1	2
Підвищення конкурентоспроможності: Для того, щоб конкурувати на європейському ринку, українські підприємства змушені модернізувати своє виробництво, впроваджувати нові технології та підвищувати якість продукції. Це призводить до загального підвищення конкурентоспроможності української економіки.	Можливість втрати деяких галузей: Деякі галузі української економіки, які не зможуть конкурувати на європейському ринку, можуть занепасти.
Створення нових робочих місць: Зростання експорту та інвестицій веде до створення нових робочих місць в Україні.	Зростання цін: Європейські товари та послуги, як правило, дорожчі, ніж українські. Це може призвести до зростання цін в Україні, що може негативно вплинути на рівень життя населення.
Зближення з європейськими стандартами: Євроінтеграція передбачає імплементацію в Україні європейських стандартів у різних сферах, таких як харчова промисловість, охорона навколишнього середовища та трудове законодавство. Це робить українську продукцію більш конкурентоспроможною на європейському ринку та покращує загальний рівень життя в країні.	

Джерело: складено автором

Умови для успішного просування України шляхом європейської інтеграції забезпечуються впровадженням цінностей та норм ЄС, виконанням пакету рекомендацій Європейської Комісії та угод про асоціацію протягом останніх місяців 2022 року офіційний Київ зосередив свої зусилля на виконанні 7 рекомендацій Європейської комісії. Комісії, які були передумовами для надання кандидатам статусу українців.

Важливим кроком на цьому напрямі стало ухвалення Верховною Радою 13 грудня 2022р. пакета євроінтеграційних законів — «Про медіа», «Про національні меншини (спільноти)», також «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах».

Це дало підстави Президенту України В. Зеленському 15 грудня 2022р. звернутися до лідерів країн ЄС з проханням прискорити процес оцінки виконання Україною рекомендацій Єврокомісії, щоб приступити до переговорів про вступ України до ЄС. Однак, незважаючи на чудові досягнення у виконанні «домашньої роботи» Європейської комісії, очевидно, що цей процес необхідно продовжувати і вдосконалювати.

Тому, змальовуючи в загальних рисах статус виконання рекомендацій Європейської комісії, необхідно звернути увагу на деякі важливі заходи і проблеми з української сторони.

Реформа Конституційного Суду України (КСУ). Кроком вперед у реалізації реформи Конституційного суду стало те, що у набув чинності вищезгаданий закон, спрямований на вдосконалення процедури відбору кандидатів на посади суддів Конституційного Суду. Закон містить багато примітних положень.

Однак ситуація навколо нового органу «дорадчої групи експертів», який передбачений законом, як і раніше залишається проблематичною. 20 грудня 2022 р. Венеціанська комісія опублікувала свої висновки і рекомендувала включити до складу Консультативної групи ще 7-го члена з числа незалежних міжнародних експертів. Також рішення групи має бути обов'язковим до виконання, і кандидати, які не склали іспит групи, не можуть бути призначені суддями КСУ [31]. Вже 23 грудня офіційний Брюссель заявив, що українська влада розраховує взяти до уваги відповідні рекомендації Венеціанської комісії [32].

Тому питання про узгодження структури консультативної групи залишається на порядку денному, у зв'язку з чим процедура обрання суддів Конституційного Суду відкладається. Водночас, на початку грудня Конституційний суд звільнив 3 суддів, таким чином, у його складі Залишилося 13 (кворум становив 12 осіб) [33]. Така ситуація ускладнює як роботу КСУ, так і вибори його голови. Очевидно, що завершення реформи Конституційного

Суду потребуватиме додаткових зусиль з боку всіх гілок влади для забезпечення його повноцінної та ефективної роботи.

Боротьба з корупцією. Ця проблема відіграє суттєве значення протягом багатьох років. Для вирішення її реалізується комплекс заходів. Серед останніх, наприклад, на покращення ситуації було спрямоване рішення про призначення нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) [34]. Таким чином, в цілому, є підстави говорити про повільний, але позитивний розвиток боротьби з корупцією, але в цій сфері потрібні додаткові зусилля з боку української влади.

Боротьба з відмиванням коштів. 6 вересня 2022р. Верховна Рада ухвалила закон Про приведення національного законодавства про боротьбу з відмиванням грошей у відповідність до стандартів групи фінансових дій (FATF). Закон має покращити подання юридичними особами інформації про кінцевого бенефіціара та структуру власності в єдиному державному реєстрі. Документ «підвищує ефективність фінансового моніторингу та сприяє виконанню міжнародних зобов'язань України у відповідних областях» [35]. На думку експертів, одним із нагальних завдань є визначення державних органів, які зараз відповідають за формування та реалізацію політики бенефіціарного володіння.

До українських активів у цій сфері також можна віднести той факт, що в травні Київ почав процедуру приєднання до робочої групи Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) по боротьбі з хабарництвом у міжнародній торгівлі [36].

У листопаді 2021р. набув чинності Закон «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаних з надмірним впливом осіб, що володіють значною економічною і політичною вагою в суспільному житті (олігархів)».

На виконання цього Закону 29 червня 2022р. Указом Президента набуло чинності рішення Ради національної безпеки України «Про затвердження Положення про реєстрацію осіб, які мають значну економічну і політичну вагу в суспільному житті (олігархів), процедурах їх формування і утримання» [37].

Цей регламент визначає порядок формування та ведення реєстру олігархів, правила отримання відповідної інформації.

Узгодження аудіовізуального законодавства з європейським. 13 грудня Верховна Рада ухвалила важливий базовий закон «про медіа», над яким працювала робоча група, до якої увійшли юристи, парламентарі, співробітники регуляторів ЗМІ із залученням міжнародних партнерів та представників МедіаБізнесу. Закон поширюється на всю систему національних засобів масової інформації, від друкованих ЗМІ, телебачення та радіо до Інтернет-ЗМІ; дотримуватися стандартів і вимог ЄС, зокрема, для зменшення приватного впливу на ЗМІ, зміцнення незалежності та розширення можливостей регулюючих органів [38]. В цілому, прийняття законодавства про ЗМІ є успішним кроком у реалізації рекомендацій Європейського суду. Водночас, на думку експертів, прийняття нового закону про телерекламу є наступним кроком [39].

Зміна законодавства про нацменшини. Ухвалення 13 грудня нового Закону «Про національні меншини (спільноти)», з одного боку, є важливим для реалізації євроінтеграційних завдань, а з іншого — актуальним з огляду на те, що до цього часу в Україні діяв Закон «Про національні меншини», ухвалений ще в червні 1992р., який є частково застарілим.

Новий закон включатиме: визначення деталей державної політики щодо реалізації прав і свобод осіб, що належать до етнічних меншин; визначення деталей державної політики щодо реалізації прав і свобод осіб, що належать до етнічних меншин; визначення викладаються деталі державної політики у сфері реалізації прав та повноваження адміністративних органів щодо реалізації державної політики у відповідних областях регулюється сфера функціонування громадських об'єднань етнічних меншин; забезпечується право на самоідентифікацію, свободу слова, совісті та релігії [40].

Відзначаючи прийняття цього закону як позитивний крок на шляху до ЄС, необхідно враховувати як мінімум 2 важливі ситуації. По-перше, питання прав меншин гарантоване багатьма законами та нормативними актами. По-

друге, ця конкретна область є чутливою і дуже проблематичною по відношенню до деяких сусідніх держав-членів ЄС.

Отже, у всіх напрямках, спостерігаються досягнення та прогрес у всіх сферах, визначених Європейською комісією. І цей прогрес має особливу вагу і важливість, враховуючи масштабну війну в Україні, яка становить загрозу не тільки процесу європейської інтеграції, а й всій державі. У той же час також очевидно, що виконання цих завдань ЄС як і раніше вимагає додаткових зусиль з боку влади і українського суспільства.

Висновки до розділу 2

В умовах масштабної війни Україна продовжує активно просуватися в напрямку ЄС, впроваджувати проєвропейські реформи, поглиблювати міжвідомчу співпрацю з Брюсселем і виконувати положення Угоди про асоціацію.

Російське збройне втручання прискорило процес європейської інтеграції нашої країни, сприяло єдності держави, зміцнило солідарність України та ЄС, консолідувало країни ЄС у спільному протистоянні агресії кремля. Нова якість відносин між Києвом і Брюсселем обумовлена статусом України як кандидата на вступ до ЄС, високим рівнем довіри і безпрецедентною міцністю взаємних контактів, високим ступенем впевненості в торговельно-економічному розвитку.

Умовою успішного просування України шляхом європейської інтеграції є впровадження цінностей і норм ЄС, а також ефективне проведення базових реформ в різних областях. Протягом останніх місяців 2022 року українська влада зосередила свої зусилля на виконанні рекомендацій Європейської комісії.

В цілому, оцінюючи дії української влади, є підстави констатувати позитивні результати і помітний прогрес в певних областях. Мова іде про ухвалення ряду євроінтеграційних законів (насамперед про медіа та

національні меншини), просування реформи судочинства, здійснення прозорих процедур обрання керівників антикорупційних структур тощо. Однак очевидно, що необхідно застосовувати на практиці прийняті законодавчі акти, зосередити зусилля на ключових напрямках європейської інтеграції та вирішити ряд внутрішніх проблем, які уповільнюють зближення з Європейським Співтовариством.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1 Стратегічні напрями формування міжнародної економічної безпеки України

З початком повномасштабної війни в Україні зросла загроза глобальній безпеці і це привело активізації співпраці світової спільноти та ЄС в безпекових питаннях. ЄС засудив безпрецедентну військову, що порушило усі правила міжнародного права та підірвало глобальну та європейську безпеку. Під впливом нових загроз відбувся перегляд політики безпеки в країнах ЄС, в основі якої лежить підтримка України у сфері озброєння

Для ефективного забезпечення економічної безпеки, та й національної загалом, Україна повинна активно використовувати свої конкурентні переваги, а саме:

- продовжувати курс на випереджальний розвиток цифрової економіки;
- вести роботу щодо включення України до глобальних мереж створення вартості;
- посилити програми глибокої переробки в аграрному секторі та захищати його продукцію від обмежень та заборон на міжнародних ринках;
- забезпечити зростання обороноздатності країни;
- сприяти перенесенню регіональних офісів компаній та організацій з Росії до України та залучати ці компанії в стабілізацію та розвиток української економіки;
- посилювати співпрацю з країнами ЄС як кандидата на членство в цьому інтеграційному угрупованні для ефективної інтеграції української економіки в європейську з дотриманням інтересів України.

На розвиток міжнародних економічних відносин та міжнародної економічної безпеки впливає значна кількість факторів. Повномасштабна

війна є одним із негативних чинників, впливаючи як на економіку України на місцевому рівні, так і на економіку країн, з якими Україна не має розвинених економічних зв'язків. На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації всі країни взаємопов'язані, навіть без тісних економічних контактів, тому війна в Україні негативно впливає на економіку всього світу.

Через повномасштабну війну експорт певних товарів з України ускладнений через блокування наземних і морських торговельних шляхів, особливо експорту зернових культур. Додатково, видобуток та експорт залізної руди і продукції її переробки, які є важливою частиною українського експорту, також зазнають труднощів, причому Україна є одним із світових лідерів у цій галузі. Україна також займає провідне місце в експорті соняшникової олії. З іншого боку, Росія, яка є експортером нафти, газу та продуктів їх переробки, а також одним із світових лідерів з експорту зернових культур і соняшникової олії, через свою агресію проти України майже повністю припинила зовнішню торгівлю цими товарами. Усі ці фактори негативно впливають на світову торгівлю, яка є складовою міжнародних економічних відносин [42].

У цих умовах пріоритетними завданнями для України стають розробка ефективної політики економічної безпеки та співпраця з міжнародними партнерами для підтримки макроекономічної стабільності. Можна виокремити такі напрями формування міжнародної економічної безпеки під час війни:

1. Мобілізація міжнародної фінансової допомоги. Україна активно залучає допомогу від міжнародних фінансових інституцій, зокрема Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Європейського Союзу, а також окремих країн. Це забезпечує доступ до кредитних ресурсів і грантів, які дозволяють підтримувати бюджетну стабільність та соціальні виплати.

2. Розширення економічних санкцій проти агресора. За підтримки міжнародної спільноти Україна сприяє впровадженню санкцій, що обмежують

економічні ресурси агресора. Економічні санкції посилюють економічний тиск на країну-агресора, обмежуючи її експортно-імпортні можливості та доступ до міжнародних ринків капіталу.

3. Реструктуризація зовнішнього боргу. Умови війни призвели до критичної потреби в переговорах щодо реструктуризації зовнішнього боргу України, з метою уникнення фінансової кризи та зменшення тиску на економіку в умовах високих воєнних витрат. Це дозволяє перерозподілити ресурси на підтримку стратегічних секторів економіки.

4. Пошук нових ринків збуту та диверсифікація експорту. Втрата традиційних ринків збуту, особливо на пострадянському просторі, змушує Україну активно розширювати свої економічні зв'язки з країнами ЄС, Північної Америки, Близького Сходу та Азії. Це допомагає знизити залежність від нестабільних ринків і збільшити економічну стійкість держави

Україна стикається з викликами, такими як військовий конфлікт, високий рівень залежності від експорту та потреба у зовнішніх інвестиціях, тому визначення стратегії у цій сфері є ключовим завданням для забезпечення стабільності та зростання економіки.

У цих умовах пріоритетними завданнями для України стають розробка ефективної політики економічної безпеки та співпраця з міжнародними партнерами для підтримки макроекономічної стабільності, а також робота з основними загрозами, які мають великий вплив на стан міжнародної економічної безпеки України (табл. 3.1).

Під час формування стратегії міжнародної економічної безпеки України варто звернути увагу на такі принципи:

а) Диверсифікація торговельних зв'язків та ринків збуту.

– Розширення географії експорту. Уникнення надмірної залежності від окремих ринків шляхом розвитку економічного співробітництва з країнами Африки, Азії та Південної Америки.

– Стимулювання розвитку внутрішнього ринку. Зниження залежності від зовнішнього попиту завдяки підтримці малого та середнього бізнесу і стимулюванню внутрішнього споживання.

Таблиця 3.1 – Основні загрози міжнародної економічної безпеки України

Зовнішні економічні загрози	Геополітичні загрози	Інноваційні та технологічні ризики
<i>Залежність від експортних ринків. Основні експортні ринки України — ЄС, Китай та Туреччина, а експортні товари концентруються на сировині та напівфабрикатах. Ця залежність робить економіку вразливою до коливань на світових ринках та тарифних обмежень.</i>	<i>Політична нестабільність та конфлікт на Сході України. Це підвищує ризик для інвесторів, створює негативний імідж у міжнародній арені, знижує довіру до фінансової системи України.</i>	<i>Низька конкурентоспроможність у сфері технологій. Відсутність високотехнологічного виробництва та інноваційних розробок знижує можливості для довгострокового економічного розвитку.</i>
<i>Фінансова залежність від зовнішніх кредитів. Міжнародні фінансові організації, як-от МВФ, забезпечують стабільність економіки, проте водночас обмежують гнучкість економічної політики.</i>	<i>Санкції проти Росії. Ускладнення торгових зв'язків та вимушена диверсифікація ринків можуть негативно позначитися на українських підприємствах, які залежать від сировини з Росії.</i>	<i>Кіберзагрози. Українські державні та приватні компанії стикаються з загрозами економічного шпигунства та кібер-атак.</i>

Джерело: систематизовано автором

б) Підтримка інноваційного розвитку та технологічного потенціалу.

– Інвестиції у високі технології та наукові дослідження. Формування фондів підтримки для інноваційних компаній та стартапів.

– Інтеграція в міжнародні інноваційні мережі. Співпраця з університетами та науковими центрами ЄС та США, що дозволить обмінюватися технологіями та залучати нові знання.

с) Забезпечення інформаційної безпеки та захисту від кіберзагроз

- Посилення кібербезпеки. Інвестування у кіберзахист та формування спеціалізованих державних структур.
- Підвищення стійкості інформаційних систем. Розробка стратегій протидії кіберзагрозам у фінансовому та енергетичному секторах.

Рисунок 3.1 – Загрози та рішення міжнародної економічної безпеки України в умовах війни

Джерело: складено автором

Також важливо визначити напрями реалізації стратегії міжнародної економічної безпеки (табл. 3.2).

Таким чином, формування міжнародної економічної безпеки України в умовах війни полягає в адаптації до нових економічних викликів, мобілізації міжнародної підтримки та впровадженні економічних механізмів, що

дозволяють забезпечити стійкість економічної системи та її здатність до відновлення.

Таблиця 3.2 – Основні напрями реалізації стратегії міжнародної економічної безпеки України

Економічна дипломатія та укріплення міжнародних зв'язків	Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ)	Розвиток стратегічних секторів економіки	Фінансова стабілізація та інституційні реформи
Посилення економічної дипломатії. Розширення торговельних представництв, залучення до регіональних економічних альянсів та організацій.	Інвестиційні програми та гарантії захисту прав інвесторів. Політика прозорих умов для іноземних інвестицій, стимулювання ПІІ через податкові пільги та державні гарантії.	Енергетична незалежність. Підвищення частки відновлюваних джерел енергії, розвиток атомної енергетики, оптимізація енергетичної інфраструктури.	Створення валютного резерву та диверсифікація валютних надходжень. Механізми стабілізації гривні за рахунок накопичення резервів і співпраці з міжнародними банками.
Угоди про вільну торгівлю. Підписання нових угод із державами та регіонами, що є перспективними з точки зору торгівлі та інвестицій.	Підтримка публічно-приватного партнерства (РРР). Розвиток механізмів РРР, які сприятимуть залученню інвестицій у критично важливі галузі.	Агропромисловий сектор. Підтримка українських виробників, розширення аграрних технологій, стимулювання експорту продукції з доданою вартістю.	Інституційні реформи. Посилення незалежності центрального банку, боротьба з корупцією, судова реформа.

Джерело: складено автором

Україна має зосередитися на побудові стійкої економіки, яка зможе адаптуватися до викликів війни. Для цього критично важливо розвивати партнерства, модернізувати ключові сектори економіки та інтегруватися у світову систему через тісну співпрацю з міжнародними організаціями та державами.

3.2 Моделювання економічної безпеки України в Умовах євроінтеграції

Моделювання економічної безпеки України в умовах євроінтеграції є важливим інструментом для оцінки ризиків і визначення ефективних заходів протидії загрозам.

Для моделювання економічної безпеки України в умовах євроінтеграції було обрано методику кореляційно-регресійного аналізу.

Результуючим показником Y пропонуємо Інтегральний показник економічної безпеки. Також залучаємо показники складової економічної безпеки:

- X1 – Виробнича складова економічної безпеки.
- X2 – Демографічна складова економічної безпеки.
- X3 - Енергетична складова економічної безпеки.
- X4 - Зовнішньоекономічна складова економічної безпеки.
- X5 - Інвестиційно-інноваційна складова економічної безпеки.
- X6 - Макроекономічна складова економічної безпеки.
- X7 - Продовольча складова економічної безпеки.
- X8 - Соціальна складова економічної безпеки.
- X9 - Фінансова складова економічної безпеки.

Джерелом статистичних даних є Державний комітет статистики України, обрано період з 2010 по 2021 р. (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу

Рік	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
2010	46	52	47	35	37	34	39	90	57	42
2011	49	56	56	30	31	35	48	92	59	47
2012	46	51	45	34	25	36	39	93	64	47
2013	47	51	46	38	31	35	39	86	62	50
2014	45	53	45	45	33	30	33	94	57	40
2015	43	48	43	44	34	33	30	92	55	33
2016	48	59	46	58	36	30	39	92	56	38
2017	48	60	41	54	36	29	37	91	59	40

Продовження таблиці 3.3

2018	49	59	41	54	37	31	39	90	59	44
2019	49	61	39	51	41	28	45	89	60	42
2020	48	56	40	49	42	30	43	86	63	40
2021	48	56	37	52	44	26	41	88	61	42

Джерело: складено автором

Щоб побудувати модель, використовуйте поетапну регресію. Для цього використовується багатофакторна лінійна модель:

$$\hat{y} = \hat{a}_0 + \sum_{j=1}^3 \hat{a}_j x_j \quad (3.1)$$

Будуємо кореляційну матрицю, у якій коефіцієнти кореляції між ознаками розташовані на перетині відповідних рядків і стовпців. Для побудови кореляційної матриці в Excel MS Office використовують інструмент (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Матриця парних кореляцій

	у	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
у	1									
X1	0,847897	1								
X2	-0,05602	-0,28048	1							
X3	0,306879	0,651982	-0,71019	1						
X4	0,378543	0,51572	-0,64839	0,642325	1					
X5	-0,34087	-0,63894	0,731527	-0,83309	-0,8282	1				
X6	0,82719	0,522727	0,218385	-0,16267	0,222552	-0,03389	1			
X7	-0,38764	-0,13061	0,404857	-0,14868	-0,54639	0,2085	-0,38392	1		
X8	0,373383	0,041598	-0,21724	-0,19878	-0,06926	0,096065	0,487219	-0,5111	1	
X9	0,441675	-0,0008	0,355102	-0,51756	-0,39879	0,448975	0,553867	-0,27157	0,660791	1

Джерело: розраховано автором

Виробнича складова (X1) має високу позитивну кореляцію з інтегральним показником (0,8479), що свідчить про значний вплив виробничої діяльності на загальний рівень фінансової безпеки. Цей показник також має

помірну позитивну кореляцію з енергетичною (0,652) і зовнішньоекономічною (0,516) підсистемами, що вказує на важливість цих факторів для виробництва.

Демографічна складова (X2) має негативні кореляції з іншими підсистемами, зокрема, з виробничою (-0,2805) та енергетичною (-0,7102). Це може вказувати на те, що демографічні фактори, такі як старіння населення або зменшення робочої сили, можуть мати негативний вплив на економічне зростання і стабільність.

Енергетична складова (X3) має значну негативну кореляцію з інвестиційно-інноваційною підсистемою (-0,8331) та значну позитивну кореляцію з виробничою (0,652) і зовнішньоекономічною (0,642) підсистемами. Це може свідчити про важливість енергетичної інфраструктури для виробничого сектору і міжнародної економічної діяльності.

Зовнішньоекономічна безпека (X4) має позитивні кореляції з виробничою (0,516), енергетичною (0,642) та макроекономічною (0,223) підсистемами, що підкреслює важливість зовнішньоекономічних факторів для економічної стабільності. Однак, значна негативна кореляція з продовольчою (-0,546) та інвестиційно-інноваційною (-0,828) підсистемами свідчить про можливі складнощі у розвитку цих секторів під впливом зовнішніх економічних факторів.

Інвестиційно-інноваційна безпека (X5) має негативні кореляції з енергетичною (-0,833), зовнішньоекономічною (-0,828) та продовольчою (-0,546) підсистемами. Це може вказувати на проблеми з інвестиціями в інноваційні та енергетичні проекти через нестабільність зовнішньої економіки та продовольчих ринків.

Макроекономічна безпека (X6) в цілому має слабкі позитивні кореляції з іншими підсистемами, за винятком енергетичної та інвестиційно-інноваційної, де спостерігаються негативні значення. Це може свідчити про те, що макроекономічна стабільність є важливим, але менш тісно пов'язаним фактором для інших підсистем.

Продовольча складова (X7) має негативну кореляцію з більшістю інших підсистем, зокрема з зовнішньоекономічною (-0,546), соціальною (-0,383) і фінансовою (-0,2716), що може вказувати на залежність продовольчої безпеки від економічних і соціальних факторів.

Соціальна безпека (X8) має помірно негативні кореляції з демографічною (-0,217), енергетичною (-0,198) та зовнішньоекономічною (-0,069), але позитивні кореляції з фінансовою (0,5539) і макроекономічною (0,4872) підсистемами. Це може свідчити про важливість соціальних програм для фінансової стабільності.

Фінансова безпека (X9) має високу позитивну кореляцію з інтегральним показником (0,4417) та соціальною (0,5539) підсистемою. Це вказує на важливість фінансової безпеки для загального стану економіки, особливо в контексті соціальних та економічних програм.

З аналізу кореляційної матриці можна зробити висновок, що виробнича (X1) та макроекономічна (X6) підсистеми мають найбільший позитивний вплив на інтегральний показник фінансової безпеки. Енергетична підсистема також відіграє важливу роль через її взаємозв'язок з іншими факторами, такими як виробництво та зовнішня економіка. Водночас демографічні та продовольчі фактори мають слабші зв'язки з іншими підсистемами та можуть бути менш критичними для забезпечення фінансової безпеки в короткостроковій перспективі.

Тому, за допомогою пакету «Аналіз даних» у Excel MS Office проводимо регресійний аналіз.

Таблиця 3.5 – Результати кореляційно-регресійного аналізу

SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>								
Multiple R	0,960102							
R Square	0,921795							
Adjusted R Square	0,904416							
Standard Error	0,572103							
Observations	12							

Продовження таблиці 3.5

ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
<i>Regression</i>	2	34,72095	17,36048	53,04126	1,05E-05			
<i>Residual</i>	9	2,945712	0,327301					
<i>Total</i>	11	37,66667						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	25,15028	2,310383	10,88576	1,76E-06	19,92383	30,37673	19,92383	30,37673
X Variable 1	0,254782	0,048729	5,228584	0,000543	0,14455	0,365013	0,14455	0,365013
X Variable 2	0,202397	0,041888	4,831803	0,000932	0,107639	0,297155	0,107639	0,297155

Джерело: розраховано автором

Після кореляційного-регресійного аналізу показники моделі демонструють свою високу якість:

- R-квадрат становить 0,96;
- нормований R-квадрат становить 0,90;
- значимість F становить 1,05E-05;
- Стандартна похибка мала в порівнянні з коефіцієнтом (по модулю);
- Далі слід порівняти Р-значення, яке має бути менше 0,05. Для всіх змінних цей показник менший 0,05.

Проведена перевірка показала, що модель є достовірною та високоякісною, всі коефіцієнти значимі. Отже, маємо рівняння регресії:

$$y = 25,15 + 0,25 * X_1 + 0,20 * X_6$$

$$(R^2 = 0,92, R_H^2 = 0,90). \quad (3.2)$$

За вагою коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,92$, можна зробити такий висновок, R^2 показує, що 92% варіації залежної змінної (у) пояснюється змінами X_1 та X_6 , тобто отримане рівняння регресії пояснює результуючу зміну Y на 92%, А решта 8% обумовлені факторами, не врахованими в моделі. Тому краще провести економічний аналіз з використанням запропонованої моделі для розрахунку прогнозу.

Отже, вагомий вплив має виробнича складова (X1), вона безпосередньо впливає на економічний результат (наприклад, обсяги продукції, ефективність використання ресурсів). Збільшення виробничих потужностей чи їх ефективності безпосередньо впливає на інтегральний показник. Щодо макроекономічної складової (X6), то вона діє опосередковано, створюючи сприятливі чи несприятливі умови для функціонування економіки загалом, але її вплив на конкретні аспекти може бути більш розпорошеним.

Якщо підприємство збільшує виробництво на 1%, це може призвести до збільшення інтегрального показника Y на 0,25% (прямий вплив). У той самий час, покращення макроекономічних умов на 1% (наприклад, зниження інфляції чи підвищення ВВП) може додати лише 0,20% до Y , оскільки цей вплив є більш загальним і менш концентрованим на конкретному об'єкті.

Тобто, виробничі зміни швидше трансформуються в економічні результати, тоді як макроекономічні зміни створюють загальне середовище.

В результаті вище побудованих моделей множинної регресії було визначено прогностні значення показників для розрахунку прогнозованого значення Інтегрального показника економічної безпеки на період 2022- 2025 рр. (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Прогностні значення факторів, що впливають на Інтегральний показник економічної безпеки України, 2022-2025 рр.

Показники	2022	2023	2024	2025
X1 Виробнича складова економічної безпеки	59,71	60,39	61,07	61,75
X6 Макроекономічна складова економічної безпеки	46,14	47,89	49,643	51,39

Джерело: розраховано автором

Проведемо розрахунки значень Інтегрального показника безпеки України на 2022-2025 рр. з використанням розрахованих прогностичних значень змінних (табл. 3.7)

$$y = 25,15 + 0,25 * X1 + 0,20 * X6 \quad (3.3)$$

Таблиця 3.7 – Розрахунок прогнозних значень Інтегрального показника економічної безпеки України, 2022-2025 рр.

	Прогноз
Y ₂₀₂₂	49,31
Y ₂₀₂₃	49,83
Y ₂₀₂₄	50,35
Y ₂₀₂₅	50,87

Джерело: розраховано автором

Проілюструємо отримані прогнозні значення Інтегрального показника безпеки України (рис. 3.2).

В результаті проведеного економіко-математичного аналізу, ми з'ясували, що на значення Інтегрального показника економічної безпеки України впливають такі змінні: Показники враховані у моделі: Виробнича складова економічної безпеки (X1), макроекономічна складова економічної безпеки (X6) і мають прямий вплив на результуючий показник.

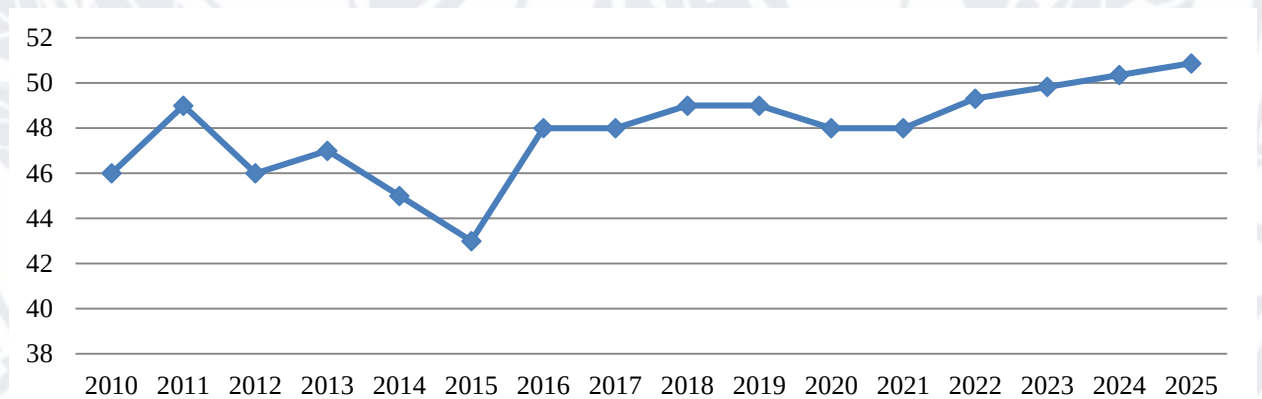

Рисунок 3.2 – Розрахований автором прогноз Інтегрального показника економічної безпеки України на 2022-2025 рр.

Джерело: розраховано автором

Прогноз демонструє поступове зростання інтегрального показника економічної безпеки України впродовж 2022-2025 років, що свідчить про

покращення економічної ситуації за рахунок зростання виробничої та макроекономічної складових.

Використовуючи побудовану модель множинної регресії, були визначені прогнозні значення показників для розрахунку інтегральних показників економічного розвитку України на період 2022-2025 рр.

Висновки до розділу 3

Розглянуто стратегічні напрями формування міжнародної економічної безпеки України в контексті європейської інтеграції, особливо у зв'язку з викликами тотальної війни.

Проведений аналіз підкреслює важливість розробки комплексної політики економічної безпеки на основі мобілізації міжнародної підтримки, диверсифікації економічних відносин, зміцнення внутрішніх ресурсів та адаптації до глобальних економічних викликів.

Ключовими напрямками забезпечення міжнародної економічної безпеки визначено:

- Мобілізацію міжнародної фінансової допомоги, що включає співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями та залучення грантів і кредитів для підтримки макроекономічної стабільності.
- Розширення економічних санкцій проти країни-агресора, що обмежує її економічні ресурси та зменшує ризики для світової економіки.
- Реструктуризацію зовнішнього боргу, що знижує тиск на бюджет та дозволяє спрямувати ресурси на стратегічно важливі галузі.
- Диверсифікацію експорту та відкриття нових ринків збуту, що сприяє зменшенню залежності від нестабільних регіонів.

Проведене моделювання економічної безпеки України з використанням багатофакторної регресійної моделі дозволяє оцінити вплив різних факторів на інтегральний показник економічної безпеки. Аналіз кореляційної матриці продемонстрував сильний вплив таких складових, як виробнича, та

макроекономічна, на загальний рівень економічної безпеки. Водночас значення та зовнішньоекономічної, демографічної та продовольчої складових виявилось менш істотним.

Результати дослідження підтверджують, що інтеграція в європейський простір є важливим засобом забезпечення економічної безпеки України, але потребує значних зусиль у сфері інституційних реформ та технологічної конкурентоспроможності. Існує необхідність посилення стійкості економічних систем до зовнішніх впливів. Розробка стратегії міжнародної економічної безпеки має базуватися на принципах диверсифікації, інновацій, інформаційної безпеки та стратегічного партнерства.

ВИСНОВКИ

В роботі проведено аналіз теоретичних підходів до формування міжнародної економічної безпеки. Визначено, що економічна безпека трактується як кількісна і якісна характеристика системи, що відображає здатність до самовираження і розвитку перед обличчям зовнішніх або внутрішніх економічних загроз. Також стверджується, що економічна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки, її основ і речового фундаменту.

Визначено, що термін «економічна безпека» є багатовимірним і залежить від різних факторів, які визначають визначення даної економічної категорії. Автор аналізує різні точки зору вчених на визначення даного поняття.

На формування міжнародної економічної безпеки впливає ряд постійно мінливих факторів. До факторів, що впливають на міжнародну економічну безпеку, відносяться конкуренція між національними ідеологіями і економічними стратегіями, посилення конкуренції на ринках збуту, загострення боротьби за ресурси, збільшення розриву між багатими і бідними і розширення збройних конфліктів по всьому світу.

Розглянуто методи та інструменти забезпечення міжнародної економічної безпеки. Ці методи зазвичай передбачають аналіз набору показників, які відображають різні аспекти економічного стану країни.

Проаналізовано основні показники економічного розвитку країни та складові економічної безпеки України, а також міжнародної економічної безпеки країни.

Досліджено вплив європейської інтеграції на економічну безпеку України.

Європейська інтеграція є основним і постійним пріоритетом зовнішньої політики України, а подальший розвиток і поглиблення відносин між Україною та ЄС здійснюється на основі принципів політичної асоціації та економічної інтеграції.

Умовою успішного просування України шляхом європейської інтеграції є впровадження цінностей і норм ЄС, а також ефективне проведення базових реформ в різних областях.

Запропоновано та відображено напрями формування міжнародної економічної безпеки України в умовах війни.

На розвиток міжнародних економічних відносин і міжнародну економічну безпеку впливають численні фактори. Повномасштабна війна є одним із негативних чинників, які впливають як на українську економіку на локальному рівні, так і на економіку країн.

У цих умовах пріоритетними завданнями для України стають розробка ефективної політики економічної безпеки та співпраця з міжнародними партнерами для підтримки макроекономічної стабільності. Тому, в роботі було виокремлено напрями формування міжнародної економічної безпеки під час війни.

Також, виділено основні загрози міжнародної економічної безпеки України. Серед яких основними загрозами є залежність від експортних ринків, фінансова залежність від зовнішніх кредитів, політична нестабільність та воєнний конфлікт, низька конкурентоспроможність у сфері технологій, кіберзагрози.

Окрім цього, було висвітлено рішення та напрями реалізації стратегії міжнародної економічної безпеки, серед яких є - посилення економічної дипломатії, створення валютного резерву та диверсифікація валютних надходжень, інституційні реформи, та інші.

В роботі пропонується економіко-математичне моделювання впливу низки показників на економічну безпеку країни. За допомогою побудованої моделі множинної регресії було визначено прогностичні значення показників для прорахунку інтегрального показника економічної безпеки України на період 2022-2025 рр.

За результатами проведеного аналізу можна провести підсумок, що на значення Інтегрального показника економічної безпеки України впливають

такі змінні: виробнича складова економічної безпеки та макроекономічна складова економічної безпеки, і мають прямий вплив на результуючий показник.

Результати дослідження підтверджують, що інтеграція в європейський простір є важливим засобом забезпечення економічної безпеки України, але потребує значних зусиль у сферах інституційного реформування та технологічної конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жаліло Я., Єрмошенко М., Лайко П. Енциклопедія Сучасної України. Економічна безпека. URL: <https://esu.com.ua/article-18765>
2. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v>
3. Економічна безпека. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_security
4. Енциклопедія сучасної України URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18765
5. Орехова Т. Статус кандидата в ЄС для України: економічні перспективи. *Економіка і організація управління*. 2022 №2 (46). DOI: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12540>
6. Макроекономічні показники. Експорт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Schramm L., Terranova C. Від NGEU до REPowerEU: управління політикою та бюджетні інновації в ЄС. *Журнал європейської інтеграції*. 2024 № 46 (2). С. 234-256. DOI: <https://www.tandfonline.com/journals/geui20>
8. Hirschman A. 1945. *National Power and the Structure of Foreign Trade*, University of California Press.
9. Гілпін. Р. Економічний вимір міжнародної безпеки, у Н. Bienen (ed.), *Power, Economics, and Security: The United States and Japan In Focus*. Routledge. 1992
10. Pinder, J. European Economic Security: How Can We Master the Modern Economy? *International Journal*. 1984 № 40(1). С.128–144.
11. Лаура Д'Андреа Тайсон. Хто кого б'є? Торговельний конфлікт у високотехнологічних галузях, Інститут міжнародної економіки Петерсона. 1992.
12. Генералов О., Романенко О. Національна економічна безпека

України в умовах глобальних викликів. *Молодий вчений*. 2021. №11 (99) С. 357-361. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-78>

13. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економіки України від 2 березня 2007 року № 60. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html (дата звернення: 18.06.2024).

14. Щодо вдосконалення методології інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України (2013). URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/schodo-vdoskonalennya-metodologii-integralnogo-ocinyuvannya-rivnya/> (дата звернення: 18.06.2024).

15. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 жовтень 29, 2013. 1277]. URL: <http://me.kmu.gov.ua> (дата звернення: 18.06.2024).

16. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. URL: <https://niss.gov.ua/en/publikacii/analitichni-dopovidi/actual-challenges-and-threats-economic-security-ukraine-conditions>

17. Шкурат М., Варламова М. Tendencies of European integration processes development in Ukraine. *Економіка і організація управління*. ДонНУ імені Василя Стуса. 2020 № 2 (38). С. 145-155. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.2.12>

18. Савченко М. Пізюк О. Прямі іноземні інвестиції з Європейського Союзу в економіку України: сучасний стан та тенденції залучення. *Економічний вісник*. ДонНУ імені Василя Стуса. 2023 № 2 (82). С. 59-68. DOI: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=_EFYgNQAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=_EFYgNQAAAAJ:ClCfbGk0d_YC

19. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень. Стратегічні пріоритети. 2013 № 4, С. 200-

201. DOI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2013_4_30

20. Гбур З. Інструменти державного управління економічною безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*. Національна академія державного управління при Президентові України. 2018. №1 С. 93 – 98. DOI: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2018/19.pdf

21. Зовнішній державний борг України. Зовнішній державний та гарантований державою борг України з 2012 по 2024 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/>

22. Експорт та імпорт України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>

23. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2002 по 2023 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>

24. European Commission. Україна. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en

25. World Trade Organization. URL: <https://stats.wto.org>.

26. Рада національної безпеки і оборони України рішення від 11 серпня 2021 року Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS35837>

27. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua>.

28. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

29. Economic Security Management of Ukraine in Conditions of European Integration: URL: <https://search.proquest.com/openview/edef00cbece57980bfc9123312e0134/1?pq-origsite=gscholar&cbl=1936346>

30. Комеліна О., Логвиненко Л., Вплив євроінтеграції та глобалізації на соціально-економічну ситуацію в Україні: виклики та перспективи.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». 2023.

DOI: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/34484/1/Olha%20Komelina%2C%20Liliana%20Lohvynenko.pdf>

31. Венеціанська комісія оприлюднила висновки щодо законопроекту про реформу Конституційного Суду. *ІнтерфаксУкраїна*. 20 грудня 2022р., <https://interfax.com.ua/news/political/879488.html>.

32. ЄС чекає від України зміни закону про КСУ, ухваленого всупереч рекомендаціям «Венеційки». *Європейська правда*. 23 грудня 2022р., <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/23/7152991>.

33. Троє суддів КСУ пішли у відставку. *Укрінформ*. 7 грудня 2022р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3629508-troesuddiv-ksu-pisli-u-vidstavku.html>.

34. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України».

35. Потрібно для вступу в ЄС: Рада змінила законодавство про боротьбу з відмиванням грошей. — *Європейська правда*, 6 вересня 2022р., <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/6/691192>.

36. Андрій Єрмак поставив завдання оперативно направити заповнений опитувальник щодо участі України в Робочій групі ОЕСР з питань боротьби з хабарництвом. Інтернет-представництво Президента України. 3 листопада 2022р., <https://www.president.gov.ua/news/andrij-yermak-postaviv-zavdannya-operativno-napraviti-zapovn-78921>.

37. Зеленський ввів у дію Положення про реєстр олігархів. *Європейська правда*. 30 червня 2022р., <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/30/688699>.

38. Закон про медіа підтримали всі фракції і аргументують це переконливо. *Укрінформ*. 19 грудня 2022р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3637093-zakon-pro-media-pidtrimali-vsi-frakcii-j-argumentuut-ce-perekonlivo.html>.

39. Чи склав парламент іспит від ЄС? Аналіз виконання Україною

критеріїв Єврокомісії. *Європейська правда*. 14 грудня 2022р., <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/12/14/7152454>.

40. Рада ухвалила закон про нацменшини. *Укрінформ*. 13 грудня 2022р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3633309-rada-uhvalila-zakon-pro-nacmensini.html>

41. Валовий внутрішній продукт України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

42. Жила Г.В. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив війни на світову економіку. *Економіка та суспільство*. Випуск 47. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>

43. Звернення про надання даних до Міністерства економіки. URL: https://dostup.org.ua/request/136329/response/419605/attach/3/1.rtf?cookie_passth_rough=1

44. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/>

45. Чепеленко А.М. Екологічна безпека як основний пріоритет сталого розвитку економіки і міжнародної безпеки. *Вісник Донецького університету економіки та права*. 2013. №2. С. 40-45. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vduetp_2013_2_10.pdf

46. Ліщинський І., Лизун М., Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. *Вісник THEU*. 2020. № 2. С. 148–161, URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1109>

47. Кендюхов, О. В., Болхов, В. Є., Тарапата, С. О., Дослідження тенденцій інноваційного розвитку економіки України. *Вісник економічної науки України*. 2 (37). С. 82–87. URL: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).82-87](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).82-87)

48. Генеральна асамблея ООН. 1985. Резолюція «Міжнародна економічна безпека». URL: <http://www.un.org/ru/ga>

49. Варламова М. Л., Любасюк В. Е. Економічна безпека України: виклики та перспективи. *Мультидисциплінарний Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2024 №11/166. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2024-11-10443>

50. Любасюк В. Е. Вплив Євроінтеграції на економічну безпеку України. *Сучасний стан економіки, фінансів, обліку і права та їх основні проблеми: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції*. Полтава: ЦФЕНД, 2024. С.14-15.